

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1930.

Andra kammaren.

Nr 40.

Måndagen den 26 maj.

Kl. 10.30 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 20 innevarande maj.

§ 2.

Konstitutionsutskottets utlåtanden nr 30—32, som nu föredrogos, bordlades åter.

§ 3.

Föredrogs statsutskottets memorial, nr 160, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag för tillfälliga hjälpåtgärder för lindrande av nöd m. m. bland befolkningen i Norrbottens län.

Den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen godkändes.

§ 4.

Vidare föredrogos, men blevo ånyo bordlagda statsutskottets utlåtanden nr 171—177, bevillningsutskottets betänkanden nr 35 och 36 samt bankoutskottets utlåtanden nr 53 och 54.

§ 5.

Vid härefter skedd föredragning av bankoutskottets memorial, nr 55, angående ersättning åt biträde, anlitat av bankoutskottet vid handläggning av visst ärende, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 6.

Jordbruksutskottets härpå föredragna utlåtanden nr 89—92 bordlades åter.

§ 7.

Föredrogs första kammarens protokollsutdrag, nr 606, innefattande delgivning av nämnda kammares beslut över dess andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 10, i anledning av väckt motion, I: 70, angående reducering och reglering av vattenfallsstyrelsens taxor för elektrisk kraft åt landsbygden; och beslöt andra kammaren hänvisa detta ärende till sitt fjärde tillfälliga utskott.

§ 8.

Vidare föredrogs, men blev ånyo bordlagt andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 10.

§ 9.

Ordet lämnades nu till herr **förste vice talmannen**, som yttrade: **Herr talman!** Jag tillåter mig hemställa, att kammaren måtte besluta att främst bland två gånger bordlagda ärenden på morgondagens föredragningslista måtte uppföras statsutskottets utlåtande nr 141, statsutskottets utlåtande nr 142, statsutskottets utlåtande nr 173, statsutskottets utlåtande nr 174, statsutskottets utlåtande nr 175, statsutskottets utlåtande nr 176, bevillningsutskottets betänkande nr 35, bankoutskottets utlåtande nr 53, bankoutskottets utlåtande nr 54 och övriga ärenden i den ordning, som förekommer på dagens föredragningslista.

Denna hemställan bifölls.

§ 10.

Till bordläggning anmäldes:

sammansatta andra lag- och jordbruksutskottets memorial, nr 3, angående ersättning åt utskottets sekreterare m. m.; samt

särskilda utskottets utlåtanden:

nr 2, i anledning av **Kungl. Maj:ts** proposition angående vissa åtgärder till det svenska jordbrukets stödjande jämte i ämnet väckta motioner;

nr 3, i anledning av **Kungl. Maj:ts** proposition angående vissa åtgärder för mejerihanteringens och smörexportens befrämjande jämte i ämnet väckta motioner;

nr 4, i anledning av **Kungl. Maj:ts** proposition angående åtgärder för befrämjande av jordbrukets kreditkasserörelse jämte i ämnet väckt motion; och

nr 5, i anledning av **Kungl. Maj:ts** proposition nr 131 angående anslag till befrämjande av lantmännens andelsrörelse jämte i ämnet väckt motion.

§ 11.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 10.45 f. m.

In fidem
Per Cronvall.

Tisdagen den 27 maj.

Kl. 3 e. m.

Förhandlingarna leddes vid detta sammanträde av herr förste vice talmannen.

§ 1.

Justerades de vid kammarens sammanträde den 21 innevarande maj förda protokollen.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Redaktör Adolf Olsson, 44 år lider av allmän kraftnedsättning och nervositet och är på grund härav oförmögen till arbete f. o. m. 26 maj och minst en månad framåt, intygas.

Gävle den 23/5 1930.

F. Liljenquist,
leg. läkare.

Att ledamoten av riksdagens andra kammare Albin Eriksson, Toftered, på grund av sjukdom (influenta epidem. + Bronchopneumonia et Pleuritis dxtr + Thrombosis curr. ambor.) är oförmögen att för återstoden av innevarande års riksdag fullgöra sitt uppdrag såsom riksdagsman, varder härigenom på heder och samvete intygat samt till bevis meddelat.

Toftered, Kungsbacka 20/5 1930.

Pehr Hjerstrand,
leg. läkare.

§ 3.

Vidare upplästes två till kammaren inkomna protokoll, så lydande:

Är 1930 den 27 maj sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt §§ 71 och 73 riksdagsordningen utse dels fullmäktige i riksbanken för valperioden 1930—1933 efter herrar Viktor Larsson och Ivar Rooth, vilka voro i tur att avgå, dels ock suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda bank; och befunnos efter valens slut hava blivit utsedda till

fullmäktige:

herr Larsson, Viktor, ledamot av riksdagens andra kammare, med 42 röster,
› Rooth, Ivar, bankdirektör, › 42 ›

suppleanter

för tiden från valet till dess nytt val under år 1931 försiggått:

herr Roth, Johan Gustaf, verkställande styrelseledamot vid
riksbankens avdelningskontor i Uppsala, med 41 röster,
› Nilsson, C. Petrus V., i Gränebo, ledamot av riksdagens
första kammare › 40 ›
› Sköld, Per Edvin, ledamot av riksdagens andra kammare › 38 › .

År 1930 den 27 maj sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt §§ 71 och 73 riksdagsordningen utse dels fullmäktige i riksgäldskontoret efter herrar Henrik Sebastian Tamm och Anders Anderson i Råstock, vilka voro i tur att avgå, dels ock suppleanter för fullmäktige i nämnda kontor; och befunnos efter valens slut hava blivit utsedda till

fullmäktige:

herr Tamm, Henrik Sebastian, verkställande direktör i Sveriges allmänna hypoteksbank med 39 röster.
 » Anderson, Anders, i Råstock, ledamot av riksdagens andra kammare » 39 »

suppleanter

för tiden från valet till dess nytt val under år 1931 försiggått:
 herr Bäckström, Helge Mattias, f. d. professor med 40 röster,
 » Andersson, Gustaf Henning, i Rasjön, ledamot av riksdagens andra kammare » 39 »
 » Nilsson, Janne, i Hörby, ledamot av riksdagens andra kammare » 37 » .

Protokollen lades till handlingarna; och beslöts tillika att riksdagens kansli-deputerade skulle genom utdrag av kammarens protokoll underrättas om dessa val samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna ingiva förslag till dels förordnanden för de valde, dels skrivelse till Konungen med anmälan om de försiggångna valen, dels ock de paragrafer, som därom borde i riksdagsbeslutet intagas.

§ 4.

Herr förste vice talmannen gav på begäran ordet till

Svar å interpellation. Chefen för handelsdepartementet herr statsrådet **Lundvik**, som anförde: Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har dess ledamot herr Mogård till mig framställt följande frågor:

1) När kan den av 1927 års riksdag begärda utredningen rörande det s. k. avbetalningssystemets omfattning och verkningssätt väntas föreligga?

2) Avser i övrigt herr statsrådet vidtaga eller föreslå några åtgärder, ägnade att råda bot på de missförhållanden, som medfölja avbetalningsaffärerna?

För den första frågans besvarande torde det vara lämpligt att med några ord redogöra för den utredning, som i anledning av 1927 års riksdagsskrivelse i ämnet igångsattes hösten samma år. Denna utredning, som varit förlagd inom handelsdepartementet och handhafts av en av dess tjänstemän, har hittills, i överensstämmelse med riksdagens hemställan, varit inriktad på att söka utröna avbetalningssystemets omfång och verkningar. Jag behöver måhända icke särskilt framhålla de svårigheter som möta vid en dylik utredning, där undersökningsobjektet är så omfattande och svåråtkomligt för statistisk behandling, eftersom riksdagen i sin skrivelse redan uttalat, att den vore fullt medveten härom.

Vid frågans behandling inom handelsdepartementet har det främst gällt att söka bestämma själva avbetalningsaffärernas omfång och utvecklingstendenser, men därjämte har det syntts önskvärt att ernå en så tillförlitlig kunskap som möjligt rörande med dessa affärer förknippade prisförhållanden och betalningsvillkor m. m. Själva systemets verkningar, både de ekonomiska och sociala, ha givetvis icke lämnats utanför undersökningen, även om det måste sägas, att

dessas frågors invecklade natur gjort det ytterligt svårt att uppnå konkreta resultat.

Den ifrågavarande utredningen har bedrivits på det sätt, att till samtliga företag, som enligt vad kunnat utrönas mera normalt bedriva avbetalningsaffärer, utsänts tryckta formulär upptagande ett antal frågor. Dessa frågor ha hänfört sig *dels* till uppgifter rörande företagets totala handelsomsättning samt avbetalningsaffärernas andel därav för åren 1913, 1920 och 1924—1927, *dels* till upplysningar beträffande avbetalningsaffärernas bedrivande och anordning, tillämpade prissättningsgrunder och avbetalningsvillkor, med avbetalningssystemet förenade fördelar och olägenheter samt önskemål beträffande ändringar i nu gällande lagstiftning på förevarande område.

Vidare har genom Sveriges beskickningar i utlandet infordrats material rörande främmande länders lagstiftning i ämnet och genom justitiedepartementet införskaffats vissa uppgifter rörande brottslighet i sammanhang med avbetalningsaffärer.

Ifrågavarande material, som inkommit under åren 1928 och 1929, har inom handelsdepartementet varit föremål för bearbetning. De härigenom framkomna resultaten ha i stort sett bekräftat den allmänna uppfattningen såväl beträffande systemets utbredning och utveckling som ock dess fördelar och olägenheter i olika avseenden. Det har sålunda konstaterats icke blott en betydande ökning av avbetalningshandels omsättning utan även en utbredning av systemet till områden, där före kriget avbetalningsköp praktiskt taget icke förekommo. Den totala omsättningen, som enligt den gjorda enquéten år 1920 uppgick till omkring 22 milj. kronor, utgjorde år 1924 nära 34 milj. kr. och år 1927 något över 59 milj. kr. Totalbeloppet för år 1913, vars jämförbarhet dock synes tvivelaktig, uppgick till något över 5 milj. kronor. De anförda siffrorna äro emellertid att betrakta som minimisiffror, enär ett stort antal företag (omkring 20 % av de tillsporda) icke kunnat eller velat lämna omsättningsuppgifter och enquéten dessutom av praktiska skäl icke kommit att omfatta det säkerligen betydande antal affärsidkare, som utan att regelmässigt bedriva avbetalningsaffärer likväl icke stå främmande för denna affärsform.

Ökningen gäller med få undantag samtliga undersökta branscher. Starkast framträder den inom de branscher, som antingen i sig själva äro jämförelsevis nya, såsom beträffande automobiler och motorecyklar, dammsugare och gramofoner, eller inom vilka avbetalningssystemet jämförelsevis sent vunnit starkare utbredning, såsom i fråga om separatorer och lantbruksmaskiner, böcker och kläder. Mera begränsad är däremot ökningen beträffande symaskiner, musikinstrument (pianon och orglar) samt möbler o. dyl.

Jämsides med avbetalningsaffärernas oavbrutna ansvällning har kunnat iakttagas en kontinuerlig ökning av brottsligheten i sammanhang med dessa affärer. Då domstolsstatistiken icke särskiljer förskingringsbrott i samband med avbetalningsköp från övriga förskingringsbrott, har det visat sig så gott som ogörligt att här erhålla några tillförlitliga siffror. För närvarande pågår emellertid inom handelsdepartementet en bearbetning av vissa hos åklagarna vid Stockholms rådhusrätt förda kortsystem över av dem anhängiggjorda åtal, ett arbete som torde komma att för Stockholm lämna belysande siffror för de senaste fem årens brottslighet på hithörande område. Huruvida brottslighetens ökning varit större eller mindre än avbetalningshandels ökning eller större än ökningen av förskingringsbrotten över huvud har icke exakt kunnat avgöras på grundval av det hittills insamlade och bearbetade materialet. Alldeles oavsett huru härmed sig förhåller hör dock synnerlig uppmärksamhet ägnas åt avbetalningsköpens inverkan på brottsligheten.

Av den nu lämnade redogörelsen torde alltså framgå, att ett betydande material till belysning av avbetalningshandels omfattning och verkningssätt in-

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Svar å
interpellation.

(Forts.)

samlats och på väsentliga punkter bearbetats. Måhända blir det nödvändigt att komplettera detsamma med uppgifter från de två sista åren. Med hänsyn till frågans komplicerade natur och de skiftande uppfattningar som råda beträffande systemets verkningar i vissa avseenden är det kanske icke uteslutet att i samband med utredningens slutförande några på ifrågavarande område speciellt sakkunniga personer behöva tillkallas. Utredningen synes därför, såvitt nu kan bedömas, knappast bliva färdig innevarande år utan först nästa år. Givetvis kommer jag att tillse, att intet underlåtes som kan påskynda dess färdigställande till en så snar tidpunkt som möjligt.

Därmed tror jag mig ha besvarat den första av interpellantens båda frågor. Den andra frågan, avseende åtgärder gentemot de missförhållanden, som äro att härleda ur avbetalningsaffärerna, skall jag nu upptaga till besvarande.

Ehuru den av 1927 års riksdag begärda utredningen icke angivits böra innefatta jämväl förslag till dylika åtgärder, har jag likväl under utredningens gång icke kunnat undgå att överväga vad som till äventyrs kan eller bör åtgöras till bekämpande av med avbetalningssystemet sammanhörande uppenbara missförhållanden. Den stora lätthet, varmed avbetalningsköp kommer till stånd, sammanhänger i stort sett å ena sidan med den i regel ringa omedelbara penningupppoffringen från köparens sida vid dylika köp och å andra sidan med säljarens förbehåll om äganderätt till den försålda varan under avbetalningstiden, vilket senare moment utgör en integrerande del av ett avbetalningskontrakt. Jag behöver här icke närmare ingå på huru avbetalningssystemet stimulerar mindre nogräknade agenter till att påtvinga köpare föremål, av vilka denne strängt taget icke har behov eller för vilkas förvärv han många gånger saknar betalningsmöjligheter, därtill äro dylika förhållanden alltför kända genom erfarenhetens vittnesbörd. Mycket skulle emellertid vara vunnit, om säljarna — ej sällan affärsföretag med betydande omsättning — vore mera nogräknade vid valet av agenter och gäve dem strängare förhållningsorder. Att förbjuda avbetalningsköp vare sig helt eller beträffande vissa varuslag låter sig av olika skäl knappast göra. Ej heller torde det vara lämpligt eller ens möjligt att med nu tillämpade rättsprinciper genom lagstiftningsåtgärder förbjuda uppställandet av det vanliga äganderättsförbehållet till säljarens förmån. Ett sätt vore visserligen, att, såsom Föreningen Sveriges Landsfiskaler i skrivelse till kommerskollegium ifrågasatt, från allmänt åtal undantaga förskingring av gods, som åtkommits genom avbetalningsköp med säljaren förbehållen äganderätt. Men även gentemot ett sådant arrangemang inställa sig allvarliga betänkligheter. Det är ej länge sedan — år 1923 — som förskingringsbrotten lades under allmänt åtal från att tidigare ha kunnat åtalas först efter angivelse från vederbörande målsägare. Att i fråga om förskingringsbrott i samband med avbetalningsköp tillämpa en rättsprincip, som omöjliggör allmänt åtal ens efter angivelse, vore, såvitt jag nu kan bedöma frågan, ägnat att föra utvecklingen på förevarande område tillbaka. Det torde emellertid närmast ankomma på chefen för justitiedepartementet att i sinom tid taga ställning till denna fråga. Däremot torde det väl icke vara helt uteslutet, att man genom jämkningar i gällande lag om avbetalningsköp — beträffande vilka jämkningar jag dock på frågans nuvarande stadium icke anser mig kunna göra något uttalande — skulle kunna stärka köparens ställning och samtidigt i någon mån komma till rätta med systemets missförhållanden. Därmed skulle lagens syfte, vilket som bekant icke avser att underlätta avbetalningssystemets utbredning utan företrädesvis att skydda köparen, ävenledes befordras.

Emellertid får man icke lämna ur sikte, att avbetalningssystemet — trots vissa påtagliga missförhållanden, som vidlåda detsamma — varit av utomordentligt gagn, då det gällt att förse vissa kategorier av köpare med föremål av produktionsmedels natur, vilka eljest icke skulle av dem kunnat förvärfvas i

tillnärmelsevis samma omfattning som nu varit fallet. Jag erinrar i detta hänseende om de sedan lång tid tillbaka betydande försäljningarna på avbetalning av symaskiner, last- och personautomobiler för gods- och personbefordran i allmän trafik, lantbruksmaskiner av olika slag m. m. Genom dessa försäljningar har icke blott produktionen av de ifrågavarande föremålen befordrats utan även — och häri ligger måhända den största nationalekonomiska betydelsen — det produktiva arbetet underlättats och arbetsresultaten ökats för stora grupper av medborgare. Det är enligt min mening fara värt, att restriktiva lagstiftningsåtgärder till bekämpande av avbetalningssystemets osunda företeelser lätt kunna komma att skada även det sunda och för folkhushållet gagneliga hos detta system, eftersom de olika sidorna av systemet hänga intimt samman och svårigen kunna skiljas från varandra. Ett ställningstagande till hithörande frågor blir på denna grund synnerligen svårt och kräver självsagt noggrant övervägande av de många på frågan inverkan faktorerna. För bedömande av vad som kan och bör göras torde därför ett slutförande av den nu pågående utredningen vara erforderligt.

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Vidare yttrade:

Herr **Mogård**: Herr förste vice talman! Jag ber först att få till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet uttala min tacksamhet för svaret och särskilt för hans vänlighet att i mycket god tid delge mig detsamma.

Det mest glädjande i svaret var onekligen löftet, att utredningens resultat skall komma fram, om inte förr, så dock nästa år. Detta visar, att statsrådet väl förstår de betänkliga yttringar av avbetalningssystemet, som kunna uppvisas. Om jag måste säga, att jag tycker, att hans pessimism, när det gäller möjligheterna att undgå dessa mindre önskvärda yttringar av avbetalningssystemet, är litet väl stor, skall jag i alla fall visa min tacksamhet för svaret genom att inte hålla något långt tal här i dag. Jag skall be att få göra bara några randanmärkningar till det avgivna svaret.

Jag vill då först påpeka, att jag varken i min interpellation nu i år eller i min motion 1927, som ju föranledde en riksdagsskrivelse, hade den ringaste tanke på att söka framskapa bestämmelser, som kunde löda till undertryckande eller avskaffande av denna form av handel. Jag tycker blott, att densamma bygger på den osunda principen att så att säga för behov i nutiden diskontera en framtid, som ju i många fall är synnerligen oviss. I det stycket måste man säga, att kontanthandeln är lyckligare för människorna. När man vet, att både konsumentkooperativa affärsföretag och privata köpmän gjort stora ansträngningar för att kunna trycka tillbaka det förr i hög grad florerande borgessystemet men att genom avbetalningsaffärernas framträdande dessa försök i betydande mån misslyckats, då måste man ju säga, att avbetalningsaffärernas florerande just nu i många och lockande former inte kan vara lyckligt. Det är naturligtvis roligt att se Strindbergs samlade skrifter hos en liten skogsarbetare i han stuga eller att se en lantlig komminister fara fram på vägarna med en bil, som kostat 6.000 kronor, om man också vet, att personen i fråga endast har en årsinkomst av 5.000 kronor. Jag måste dock säga, att det blir ledsamt, när jag får reda på, att både Strindbergs samlade skrifter i skogsarbetarens stuga och den eleganta bilen hos den lille tjänstemannen äro köpta på avbetalning och att kanske angelägnare utgifter måste uppskjutas för att honorera de förbindelser, som avbetalningskontrakten kunna åläggas vederbörande.

Jag påpekar emellertid ännu en gång, att detta må vara vederbörandes ensak. Att förbjuda en människa att vara oförnuftig i ekonomiska ting tror jag är lika ogörligt och meningslöst som att i lagen påbjuda, att människor skola handla förnuftigt i ekonomiska ting. Affärsverksamhet är för mig i hög grad ett om-

Svar å
interpellation.
(Forts.)

råde, där det privata initiativet i synnerhet må göra sig gällande. Jag vill därför påpeka, att någon utopistisk tro på lagstiftningens förmåga i det stycket hyser jag icke.

Inte heller vill jag mycket hårt lasta avbetalningshandelns utövare, på sätt som jag har sett framskynta i ett tidningsuttalande. De äro inte sämre köpmän de än alla andra. Även de syfta väl i regel till att söka tillfredsställa ett köpbehov och på det sättet förskaffa sig själva en profit. Så länge de hålla sig inom gränserna för lagar och förordningar, ha de rätt att fordra samma skydd som andra lojala medborgare vid utövningen av sin handelsverksamhet. De ha det nog inte för trevligt i alla fall, skulle jag förmoda.

Vad jag syftat till både i motionen 1927 och i interpellationen i år har varit två saker: dels att få fram en klar, officiellt objektiv redogörelse för avbetalningssystemets omfattning och verkningssätt, dels att genom lagstiftning söka få avlägsnat det handikap, som enligt mitt förmenande numera gynnar avbetalningsaffärerna på den kontanta köpenskapens bekostnad.

Herr statsrådets svar visade ju tydligt, att material insamlats sedan 1927, men att bearbetning av detta material ännu icke avslutats. Jag tycker det är skada, att ännu inte en mera ingående redogörelse har kunnat lämnas, då det likväl redan förflutit tre år, sedan denna utredning igångsattes. När emellertid utredningen nu lär vara upptagen på allvar, tycker jag det föreligger skäl att uttala önskemål om att i den blivande redogörelsen må medtagas även uppgifter för de båda senaste åren, där det nog torde komma att bli intressanta iakttagelser att göra.

Vidare skulle jag önska att litet närmare få reda på dessa till 20 procent av hela antalet uppgående avbetalningsfirmor, vilka erhållit uppmaning att lämna redogörelse men som av ett eller annat skäl underlåtit lämna sådan. Jag vill ha reda på, och jag tror det skulle vara ett visst allmänt berättigande i ett dylikt önskemål, av vilken storleksklass dessa 20 procent äro och i vilka branscher de bedriva sina affärer, om det är produktionsföremål eller uteslutande konsumtionsföremål de försälja. Jag skulle förmoda — jag vet ju ingenting därom — att det är ganska stora avbetalningsfirmor, som dölja sig inom dessa 20 procent, vilka vägrat redovisa. Som det nu är, äro de lämnade uppgifterna minimsiffror i allra högsta grad. Det de säga visar dock något anmärkningsvärt, när det gäller själva omsättningens snabba ökning. Det måste vara något ganska påfallande, när man hör, att omsättningen inom avbetalningshandeln år 1913 utgjorde endast 5 miljoner kronor, 1920 stigit till 22 miljoner kronor, 1924 till 34 miljoner kronor och 1927 till 59 miljoner kronor. Det är en kraftig och snabb ökning av omsättningen just inom denna handelsverksamhet. Herr statsrådets svar lämnar besked om att denna starka ökning icke inträffat i de branscher, som man kan säga kunna direkt gagna produktiva syften. Den gäller bilar, motorcyklar, grammofooner, böcker och kläder, som det heter. Slutsumman synes mig i alla fall vara anmärkningsvärt låg, förvånande låg, och jag kan inte tänka mig, än att underlåtenheten från dessa 20 procent att lämna besked är anledningen till att siffran är så låg.

När frågan var före 1927 inhämtades av utskottet upplysningar från större avtalsfirmor. Då fann man uppgifter, som tyda på, att omsättningssumman måste vara ofantligt mycket större än den, som angivits i interpellationssvaret. Svenska bokhandlarföreningen angav sålunda, att hälften av alla bokförsäljningar skedde på avbetalning. Svenska velocipedhandlarföreningen förklarade, att övervägande antalet velocipeder såldes på avbetalning; och Svenska pianofabrikanterna anmärkte, att $\frac{2}{5}$ — $\frac{3}{4}$ av alla försålda pianon försåldes på avbetalning. Automobilhandlarföreningen sade, att 65 procent av bilarna hade försåldes på avbetalning. Beträffande Huskvarna symaskinsfabrikation angavs avbetalningsprocenten till 95, alltså det alldeles övervägande flertalet

av försålda maskiner. Det måste, då ju den svenska handelsomsättningen i sin helhet är så ofantligt stor, innebära, att summan av avbetalningsaffärerna är större än de siffror, herr statsrådet angav som minimisiffror. Jag vill i förbigående säga, att Nordamerikas förenta stater räkna med att 17 procent av handelsomsättningen sker mot avbetalning.

När man frågar sig, vari orsaken till den stora popularitet kan ligga, som denna handelsverksamhet eller denna distributionsgren har förskaffat sig, så finner man, att den ligger i själva avbetalningssystemets väsen, å ena sidan att åt köparen beredes möjlighet att utan nämnvärd kontantinsats förskaffa sig nästan vad som helst av livets goda, å andra sidan att åt säljaren beredes äganderätt med äganderättsförbehåll ända till dess varan är betald till det sista öret. Det mänskliga lättsinnet och kanske också enfalden kunna ju här ingå en mycket nära förening med den mänskliga listen och handelsskickligheten, och resultatet blir därför ofta det som man kallar brottslighet. Och brottsligheten har ju varit ett mycket starkt argument, när det gällt att påyrka ett ingripande beträffande avbetalningssystemet. Det är ju en mycket anmärkningsvärd överensstämmelse mellan siffrorna för avbetalningsaffärernas ökning och brottslighetens. Jag nämnde i min interpellation, att antalet sakfälda i förskingrings- och trolöshetsbrott i samtliga rikets städer från 1923 till 1927 ökats från 214 till 593. Det är en ganska nära överensstämmelse med ökningen för avbetalningsaffärerna.

Man kommer då till slut till frågan: kan ingenting göras för att verkligen bringa avbetalningsaffärerna, inte ur världen, ty det tänker jag ju inte, men på en sund social basis? Jag tycker nog, att herr statsrådet ser litet pessimistiskt på möjligheterna att härvidlag göra någonting. Han anmärkte dock själv, att även stora avbetalningsfirmor ha ett ganska egendomligt sätt att skaffa sig agenter. Frågan om dessa agenter är en mycket öm punkt. Jag tror, att därvidlag någonting borde kunna göras. Vi ha ju i lagen om försäkringsrörelse en bestämmelse, som i viss mån ålägger försäkringsbolagen förpliktelser, när det gäller att utvälja lämpliga och ordentliga personer att tjänstgöra som försäkringsagenter. Jag tror nog, att det skulle kunna gå även i fråga om avbetalningsaffärerna att få till stånd något slags legitimation eller koncession beträffande agentverksamhet. Vi ha ju gårdfarihandlarna, de stäckars gårdfarihandlarna, är jag benägen att säga, som ju ha det ytterligt trängt i sin rörelse nu. Det är kanske inte någon skada skedd därmed, men i fråga om dem hålla ju länsstyrelserna och övriga myndigheter så noga reda på allt. Gårdfarihandlarna föra dock hela sitt lager med sig på ryggen eller på en liten kärra. De måste taga kontant betalt, och man vet vad man köper, när man handlar av dem. Men dessa härskaror av avbetalningsagenter, som dra land och rike kring, behöva ingen koncession eller legitimation utan kunna vara ungefär vad som helst.

Vidare tycker jag för min del, att det inte borde erbjuda så förfärligt stor svårighet att rucka en smula på äganderättsförbehållet. Man kunde ju säga, att när t. ex. 25 eller 50 procent av köpeskillingen betalats för en vara, som köpts på avbetalning, äganderättsförbehållet skulle förlora sin kraft. Man kunde ju säga, att ett avbetalningskontrakt, som slutits på längre tid än ett eller två år, inte borde få förmånen av äganderättsförbehåll. Därigenom skulle människorna tvingas att mera klart taga i ögonsikte det köp, de inlåta sig på. Landsfiskalernas lilla uppslag har ju herr statsrådet redan omnämnt och bemött. Och jag tycker, att bemötandet är ganska tungt vägande. Jag vill icke heller påyrka någonting, som skulle beröva avbetalningsaffärerna deras rättmätiga skydd.

Herr statsrådet fann det till slut icke alls opåkallat, att jämkningar vidtagas i gällande lag om avbetalningsköp. Och däri vill jag ge honom rätt. Jag

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Svar å
interpellation.
(Forts.)

tycker, att det är mycket behöfligt, att dylika jämkningar ske. Lagen är av 1915, men den bygger på en kommittéutredning från tiden före världskriget. Den har alltså inte på något sätt kontakt med den väldiga ansvällning av avbetalningsaffärerna, som ägt rum under de senaste åren. Genom en justering av vissa bestämmelser i lagen skulle man kanske kunna komma en del osunda yttningar av avbetalningssystemet till livs, och då vore mycket vunnit.

Herr statsrådet säger, att det produktiva arbetet har underlättats genom avbetalningsaffärerna. Ja, detta är naturligtvis riktigt, om man tänker på sådana varor, som gagna det produktiva arbetet. Men de varornas andel i hela omsättningen tror jag inte är så stor. I varje fall får man nog tänka sig, att det är mera direkta konsumtionsartiklar, som väsentligen äro föremål för avbetalningsaffärer. Och då tror jag inte man kan säga, att det produktiva arbetet därigenom underlättas. Ty man får ju även tänka på framtiden en smula. De, som köpa på avbetalning, diskontera sin framtid, inteckna den så att säga, i förhoppning, att framtiden skall vara lika god som närvarande tid. Därför ge de sig in på allehanda avbetalningsaffärer. Härigenom skadas många gånger de värden, som gamla hederliga dygder som sparsamhet och en enkel livsföring byggt upp, dygder, som jag tror, att vi måste bygga även framtiden på. Det är i det stycket, som jag tror, att avbetalningssystemet lätt kan bli motsatsen till vad det egentligen skulle vara.

Herr Nygren: Herr talman! Då den fråga, som interpellanten här dragit fram, på det högsta intresserar även mig och de kretsar, jag närmast kan anses företräda, skall jag be att få yttra några ord och möjligen andraga några synpunkter utöver dem, som interpellanten redan anfört.

Först och främst vill jag då säga, att det väl inte finns någon i detta land, som inte är ense med herr statsrådet därom, att avbetalningssystemet i viss utsträckning har sitt berättigande och måste anses fylla en viss uppgift, detta särskilt då det gäller försäljning av mera dyrbara varor, t. ex. maskiner, redskap o. d., som skola tjäna ett produktivt syfte. Men jag kan däremot icke dela den uppfattningen, att avbetalningssystemet skulle ha att uppvisa så stora fördelar och vara av så utomordentlig betydelse för folkhushållet, att man med hänsyn därtill bör vara rädd för att blotta, obarmhärtigt blotta, de missförhållanden, som ovillkorligen vidlåda detta system, och att med alla till buds stående medel söka komma till rätta med dessa missförhållanden. Om man litet närmare granskar avbetalningshandeln, så finner man snart nog, såsom också interpellanten i sitt anförande framhållit, att försäljningen av produktiva varor, om jag så får uttrycka mig, inte utgör någon dominerande del av den totala omsättningen, utan att tendensen tvärtom går i den riktningen, att avbetalningshandeln alltmer inriktar sig på varor, som kunna betecknas såsom rena förbruknings- eller lyxartiklar. Man kan köpa kläder på avbetalning, man kan köpa skor, pälsverk, smycken, klockor, nipper och lyxartiklar av alla slag. Ja, man kan, såsom framgår av en notis i en av dagens Stockholmstidningar, t. o. m. köpa en utställningsresa på avbetalning enligt erbjudande från en stor firma här i staden.

Det är, som också framhållits, så, att detta avbetalningssystem ju i verkligheten innebär en diskontering i förväg av konsumenternas köpkraft, och avbetalningsköparna bli så småningom nödsakade att göra inköp även av dagliga förbrukningsartiklar, t. ex. livsmedel, på kredit. Detta skapar osunda förhållanden inom handeln och blir till stort men för konsumenterna själva.

Vad avbetalningssystemet, om det utvecklas i samma takt som hittills skett, kan få för framtida konsekvenser, därom vittna de amerikanska erfarenheterna, och jag skall föredraga ett litet stycke av en tidningsartikel, författad av

en man, som haft tillfälle att på ort och ställe studera dessa förhållanden. Det heter där: »De gynnsamma erfarenheter man under en följd av år hade av avbetalningssystemet i Amerika berodde på att landet genomlevde en högkonjunktur, som gav stadig sysselsättning åt befolkningen. För att systemet skall fungera klanderfritt fordras nämligen att konsumenternas inkomster inflyta jämnt. Men fördelen av avbetalningsköp måste med naturnödvändighet köpas på bekostnad av minskad omsättning i framtiden. Detta har framhållits många gånger i diskussionen om avbetalningsköpen. Och i den ändrade situationen, som inträtt i Amerika efter börskraschen för omkring ett halvår sedan och som betecknade upptakten till tillbakagången, får man en lysande bekräftelse på riktigheten av de farhågor, som uttalats angående avbetalningsmaskineriets förmåga att arbeta utan att gnissla under en ekonomisk nedgångsperiod. Det har nu till fullo bevisats att avbetalningshandeln står i intimt beroende av förhållandena på arbetsmarknaden. Köparna ha under den goda tiden av egen drift eller av smarta säljare låtit förleda sig att underteckna avbetalningskontrakt, vilkas villkor det ej var någon svårighet att fylla så länge de hade en regelbunden, fast inkomst, men som för en avsevärd del av allmänheten bli övermäktiga i och med att arbetslösheten sprider sig och hotar att bli av lång varaktighet. Uppsvinget i massproduktionen, som möjliggjorts tack vare detta system, blir brutalare avbrutet än vad förhållandet hade varit om icke allmänhetens köpförmåga på förhand utnyttjats. Och situationen förbättras ej genom att säljarna i stor utsträckning deponerat köpekontrakten i bankerna, ty härigenom uppstår en betydande frusen kredit, som enligt nyligen företagna beräkningar uppgår till 2 å 3 miljarder dollars, eller ungefär fjärdedelen av säljarnas totala kreditgivning på dessa affärer.»

Med den omfattning avbetalningsaffärerna redan nu fått i vårt land och med den tydliga tendens, som finnes att allt mer och mer minska på avbetalningarna och utsträcka kredittiden, är det uppenbart, att för de små och medelstora affärsföretagen det icke är möjligt att följa med i kapitalkonkurrensen, och detaljhandeln per avbetalning kommer alltså så småningom att helt glida över i de storfinansiella företagens händer. Det är ju icke heller någon hemlighet, att även storkapitalistiska utländska företag ha sina blickar riktade på vårt land och dess detaljhandel och torde ha för avsikt att exploatera den svenska marknaden för avbetalningshandel, tyvärr i intim samverkan med vissa s. k. svenska varuhusföretag. Det är uppenbart, att en sådan utveckling blir till stort förfång för den näringsidkande medelklassen, men icke blott för denna utan även för konsumenterna och samhället.

Jag har, herr talman, med detta yttrande endast velat stryka under interpellantens synpunkter, och jag tror, att det är en synnerligen angelägen uppgift, att statsmakterna söka så snart som möjligt ägna denna fråga allvarlig uppmärksamhet och vidtaga de åtgärder, som kunna påkallas för att komma till rätta med det onda. Det allmänna välförhållandet kan en dag komma att hotas av detta system, och den allmänna moralen hotas redan nu i hög grad av systemets avarter. Jag tror mig icke säga för mycket, om jag påstår, att den allmänna opinionen i vårt land tämligen bestämt kräver, att något göres på området. Detta kräves av en överväldigande majoritet av landets köpmannakår, och det är till och med så, att den fria handeln och den konsumentkooperativa rörelsen, som annars icke äro så säta vänner, i denna fråga stå på samma ståndpunkt. Och jag tror, jag vågar säga, att allmänheten i regel också gör det. Under sådana förhållanden bör frågan ligga så väl till, att ett ingripande från statsmakternas sida kan anses i hög grad befogat. Jag uttalar den förhoppningen att den igångsatta utredningen må fullföljas och slutföras så snabbt som möjligt men likväl med den grundlighet, frågans stora betydelse kan anses kräva.

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Herr Lindqvist i Halmstad: Herr förste vice talman! De synpunkter, som de två föregående talarna givit uttryck åt, kan jag för min del i det stora hela ge min anslutning till. När jag hörde herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet här i dag giva svar på interpellationen, fick jag den uppfattningen, att man inom handelsdepartementet icke ägnat denna viktiga fråga den uppmärksamhet, som den är förtjänt av. Det var ju 1927, som riksdagen skrev i denna sak, och det var på hösten 1927, säger herr handelsministern, som utredningen sattes i gång. Men såvitt jag kan finna, har utredningen icke kommit något vidare långt ännu, och skall det bli samma långsamma takt inom handelsdepartementet och sedan inom justitiedepartementet, torde det icke dröja tre år, tills vi kunna få fram något av detta och något förslag till riksdagen, utan det torde dröja åtminstone fem år, innan vi se något resultat av utredningen. Jag beklagar, att så skall vara förhållandet, ty, såvitt man kan se, ligger det så till i fråga om avbetalningsrörelsen, att det är såsom av en föregående talare sagts, en fråga av den vikt, att vi behöva ägna den all möjlig uppmärksamhet och se till, om det icke är möjligt att få en ändring till stånd.

Redan vid 1915 års riksdag, då denna lag om avbetalningsköp antogs, framhölls det av en talare från samma parti jag tillhör den stora fara, som ligger i dessa avbetalningsköp. Och redan vid denna tid eller 1915 hörde man från visst håll — om det är riktigt, vet jag ej, ty det finnes inga bestämda siffror — att omsättningen i avbetalningshandeln var uppe i icke mindre än 20 miljoner kronor. Det sades i denna kammare av en talare, som hade jämte några andra avgivit en reservation, i vilken han föreslagit en ändring av lagen, att han skulle helst yrkat på avslag på hela lagen, men då det icke var möjligt att sätta något bättre i stället, ansåg han sig nödsakad att vara med om lagen sådan den då blev.

Ja, det är icke möjligt, att jag nu femton år därefter, då man talar om denna sak, skall kunna komma med några bestämda förslag eller riktlinjer, efter vilka en ändring av denna lag bör ske. Men jag skulle icke hålla för otroligt, att när den utredning om systemets verkningar som pågår blivit klar, det då skall bli möjligt att få fram några ändringar, som åtminstone skola taga bort de värsta avarter, som denna lag leder till. Den lag, som kom till 1915, om dessa avbetalningskontrakt och dessa avbetalningsköp kom, det torde av alla erkännas, att medföra, att det för köparna blev bättre förhållanden än tidigare. Ty säljarna hade använt sig av sådana affärsmetoder, att köparna voro i sämre ställning före 1915, än de kommo att bli efter 1915 års lag. Om det var så, som av herr handelsministern erinrats om, att denna lag kom till för att skydda köparna för de svårigheter, som de många gånger voro utsatta för, så blev dock skyddet icke tillräckligt, utan det är fråga, om icke köparna måste skyddas på annat sätt, än då blev fallet.

Den kommitté, som utarbetade förslaget till lagen, utgick ifrån att köp på avbetalning är en omsättningsform, som för närvarande måste anses oumbärlig, och därför fann kommittén sin uppgift vara att i största möjliga grad inskränka de med avbetalningsköp förenade missförhållandena utan att lägga hinder i vägen för den reella avbetalningshandeln. Det var, kan man säga, dessa utgångspunkter den svenska kommittén hade, då den utarbetade sitt förslag.

Den norska kommittén, med vilken den svenska kommittén hade samarbete, avgav ett särskilt lagförslag, innefattande även förändringar i näringsfrihetsförordningen, och syftet därmed var att göra rätten att på avbetalning sälja vissa mindre dyrbara föremål beroende på offentlig myndighets prövning. Och dylikt tillstånd skulle enligt förslaget återkallas, om den, som fått rätten att sälja på avbetalning, missbrukade sin ställning som säljare. Jag

har mig icke bekant, om man i den norska lagen tagit upp kommitténs förslag, men om man det gjort, så torde man i Norge ha fått värdefulla erfarenheter av hur det verkat; och har det icke tagits upp, torde det vara förtjänt av en undersökning, när det gäller att gå in för en omprövning av vår lag, om det icke är något att göra av detta.

Den svenska kommittén ansåg, att när det gällde de svenska förhållandena, voro de icke sådana, att den fann sig föranlåten att gå in på ett förslag i likhet med det, som den norska kommittén gått in för. Men om förhållandena 1915, när denna lag antogs, eller 1913, när kommittén utarbetade sitt förslag, icke voro sådana, att det gavs tillräcklig anledning att gå in för den norska synpunkten, är väl frågan, om det icke ändrat sig så mycket sedan dess, att det nu är mera anledning att taga detta under omprövning.

Det är särskilt en sak, som satts i samband med avbetalningsköpen, som jag gång på gång fäst mig vid, och det är de många förskingringsbrott, som förekomma av dem, som köpa på avbetalning. Interpellanten, herr Mogård, har i sin interpellation tagit upp och ur den officiella statistiken visat på, vilken oerhörd stegring det varit av förskingringsbrotten, och man har all anledning tro, att icke så få av dessa förskingringsbrott kommit till just på grund av att vi ha avbetalningsköp. Herr Mogård erinrade i fråga om förskingringsbrotten om att, när dessa 1923 i Stockholm voro 70, hade de 1928 stigit till 324 och att, när i rikets samtliga städer förskingringsbrotten 1923 voro 214, så hade de 1928 stigit till 717.

Enbart detta tycker jag ger tillräcklig anledning att påskynda den utredning, som här är igångsatt. Ty är det så, att så många förskingringsbrott, som man befarar, äro föranledda av dessa köp på avbetalning, måste vi väl se till, om vi icke kunna från avbetalningskontrakten taga undan en hel del av de mindre köpen. Jag vill erinra om vad även herr Mogård i sin interpellation sagt, att av dem, som haft något att säga i detta fall, har föreningen Sveriges landsfiskaler framhållit, att föreningen i en framställning till kommerskollegium ifrågasatt, om man icke skulle kunna i avbetalningslagen stadga ett lägsta belopp i fråga om rena lyxartiklar. Jag vill ifrågasätta, om det kan vara tillräckligt, som föreningen föreslagit, att göra undantag, när det gäller rena lyxartiklar, utan fråga är, om man icke bör vidga undersökningen och taga med i undersökningen även det, som icke i dagligt tal hänföres till rena lyxartiklar.

Nu kan man säga, att det ej är riktigt att göra undantag utan att allt måste vara med, och jag får säga, att det även ur köparens synpunkt kan vara fördelaktigt att ej göra dessa undantag. Det beror på, hur lagar och bestämmelser skrivas. Nu ha vi, när det gäller avbetalningslagen, en gräns satt, icke en lägsta utan en högsta gräns av 3,000 kronor. Och har man där ur andra synpunkter ansett, att det är önskvärt att sätta en högsta gräns, kan det ifrågasättas, om man ej kan sätta en lägsta gräns. Denna högsta gräns av 3,000 kronor kom till på förslag av kommittén. Den anförde, att man kunde ur juridisk synpunkt göra anmärkningar mot en sådan gräns, som här var föreslagen, men den ansåg ej, att betänkligheterna voro större, än att kommittén kunde föreslå densamma. Som det nu är, när man kan gå in i en avbetalningsaffär och köpa, snart sagt, den minsta lilla sak, man önskar, leder det till rena orimligheter; och jag undrar många gånger, om det ej är just från dessa rena småköp, som de flesta förskingringsfallen komma. Jag tror ej, att de förekomma så ofta, när det gäller stora avbetalningsköp, som när det gäller mindre.

Jag har ej begärt ordet, därför att jag kan ge anvisning, hur man skall kunna ändra lagen för att råda bot mot det onda, som finnes. Men jag har begärt ordet för att ge uttryck åt den uppfattning, åt vilken föregående talare

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Svar å
interpellation.
(Forts.)

också givit uttryck, nämligen att här är ett område, där man måste se till att få en ändring till det bättre. Ty som det nu är, är det ej bra. Under sista tiden har man, när man läst tidningarna, fått den uppfattningen, att bakom dessa avbetalningsköpsaffärer stå mycket starka kapitalintressen, och det är ej alls otroligt, att det kan vara så, som en föregående talare sade, att dessa starka kapitalintressen hålla på att växa sig starkare och starkare. Det är därför nödvändigt, att vi göra något i tid, innan det blir svårare, än det nu är, att få en ändring till stånd på detta område.

Om jag kommer att sitta i riksdagen, när man får se ett förslag från Kungl. Maj:t på området, vill jag medverka till en lagstiftning, som, så långt möjligt är, förhindrar och omöjliggör dessa avbetalningsköp. Jag förstår mycket väl, att det icke kan gå att få bort alla avbetalningsköp, men en inskränkning bör kunna ske, och en inskränkning i avbetalningsköpen kommer att gagna icke endast köparen utan även säljaren. Det är ett samhällsintrasse, att man så långt som möjligt motverkar krediten, vilken form och klädnad den ikläder sig.

Det är för att så långt som möjligt söka påverka den nuvarande handelsministern och den, som kommer efter honom, som jag nu velat passa på tillfället att fästa uppmärksamheten på nödvändigheten av att se till, att utredningen så påskyndas, att vi inom en ej alltför avlägsen framtid kunna få motse resultatet av denna utredning och förslag i frågan.

§ 5.

Svar å
interpellation.

Chefen för ecklesiastikdepartementet herr statsrådet **Lindskog**, som nu på begäran erhöi ordet, anförde:

Med kammarens tillstånd har herr Vougt till mig framställt följande frågor:

1. Är det, enligt herr statsrådets mening, lämpligt att försvarspropaganda bedrivs i skolorna? Är herr statsrådet för sin del villig att av en dylik politisk frihet inom skolans värld draga de konsekvenserna att olika politiska partier från skolornas anslagstavlor få vädja till barnen — och genom dem till deras föräldrar — om anslutning till den ena eller den andra uppfattningen i försvarsfrågan?

2. Anser herr statsrådet, att skolöverstyrelsens av mig anförda medgivande står i överensstämmelse med riksdagens vid upprepade tillfällen uttalade önskan, att militärovingar icke böra förekomma bland skolungdom?

3. Är herr statsrådet beredd att draga de konsekvenserna, att även andra medborgargrupper opåtalat få bilda ungdomsformationer, som efter råd och lägenhet förses med vapen och övas i konsten att bruka dem i de syften, som dessa medborgargrupper finna vällovliga?

4. Om herr statsrådet besvarar dessa frågor nekande, vore jag tacksam för ett besked om de åtgärder, herr statsrådet är villig att vidtaga för att åstadkomma en rättelse i de här påtalade missförhållandena.

I sin motivering till dessa frågor anför interpellanten dels exempel på landstormens verksamhet bland skolungdom vid läroverk i Malmö dels ett uttalande av skolöverstyrelsen, avgivet som svar på en skrivelse från centralförbundet för landstormsföreningarna, under förmenande att vad som sålunda förekommit står i strid med riksdagens sedan år 1917 konsekvent vidhållna mening, att militärovingar bland skolungdom icke bör förekomma.

Vad först beträffar interpellantens hänvisningar i detta sammanhang till riksdagens ståndpunktstagande till frågan om militärovingar vid läroverken, så vila dessa uppenbarligen på en missuppfattning av innebörden i det åberopade riksdagsbeslutet av år 1917. Detta framgår av den motivering, varpå det-

ta beslut var grundat. I den motion, varmed herr E. A. Nilson i Örebro väckte förslag om indragning av anslaget till militärövningar vid de allmänna läroverken, framhölls som väsentligt motiv den ändring av läget som inträtt genom 1914 års härordning. På grund av denna hade en så väsentligt längre militär utbildningstid tillkommit för den studerande manliga ungdomen att något behov av militärövningar i skolan icke längre förefunnnes. I det utlåtande vari statsutskottet tillstyrker motionen, framhålles också just denna synpunkt: »Särskilt efter genomförandet av 1914 års värnpliktslag med den avsevärda ökning i utbildningstiden just för eleverna vid nu berörda skolor kunna ifrågavarande övningar icke längre betraktas såsom nödvändiga ur militär synpunkt.» Och utskottet tillägger ytterligare: »Såsom av ovan lämnade utredning synes, är den besparing i anslagen till de olika läroanstalterna, som skulle vinnas, ganska avsevärd och utskottet är övertygat därom, att dessa medel skulle kunna finna mera lämplig användning på annat sätt.» Det framgår således uppenbart av detta statsutskottets uttalande, att de skäl, som för utskottet voro avgörande för dess ställningstagande med hänsyn till militärövningarna i skolorna, voro dels det ändrade läget genom 1914 års härordning och dels den rena kostnadsynpunkten. Den debatt, som föregick beslutet i kamrarna, bestyrker att dessa motiv voro de även här avgörande. Någon som helst tanke på att det skulle föreligga någonting oriktigt i att skolans elever på sin fritid, frivilligt och utan kostnad för staten, ägnade sig åt sådana övningar, förelåg icke. En annan ståndpunkt vore ju också i verkligheten föga rimlig. Att förmena skolungdom, som kort efter genomgången av läroverken inkallas till fullgörande av sin värnplikt, att delta i övningar, som avse att förbereda till denna plikts fyllande, kan uppenbarligen icke staten göra utan att komma i strid med sig själv och att motverka sina egna syften och sina egna anordningar.

Från de synpunkter skolan och skolleningen ha att företräda bör emellertid krävas att en dylik frivillig utbildning sker under fullt kompetent ledning och lämpas efter det åldersstadium, varom här är fråga.

Vad sedan beträffar de av interpellanten påtalade förhållandena vid läroverk i Malmö, instämmer jag med honom däri, att formuleringen av det upprop, som förekom på en anslagstavla i Malmö högre allmänna läroverk i september 1929 icke var lämplig, och att dylika anslag icke böra få förekomma på läroverkens anslagstavor. Rektor vid läroverket har emellertid meddelat mig, att han, omedelbart efter det han observerat ifrågavarande anslag, tillkallade den lärjunge, som uppsatt detsamma, varvid han framhöll för honom att »anslag av denna art naturligtvis bort underställas min föregående prövning och att jag ansåg detsamma olämpligt, varför jag gav order om dess omedelbara borttagande, vilket också strax skedde». Det är alltså här fråga om ett isolerat fall, där rättelse omedelbart vidtagits av skolans rektor.

Vad interpellanten i övrigt anför angående landstormens verksamhet vid läroverk i Malmö föranleder mig att göra följande uttalande:

Som allmän princip bör gälla, att ingen som helst politisk agitation får förekomma i ett läroverk. Då emellertid den frivilliga försvarsrörelsen har sin bestämda uppgift inom det av statsmakterna upprätthållna försvarsväsendet, böra sådana frivilliga sammanslutningar som t. ex. landstormens ungdomsavdelningar få bildas vid läroverken. Landstormsrörelsen är enbart en fosterländsk försvarsorganisation, av staten reglerad, fullt opolitisk. Nödvändigheten av rörelsens politiska neutralitet har med stor kraft hävdats av dess ledning, och den har alldeles särskilt pointerats i de år 1928 för densamma utfärdade anvisningarna.

Dylika föreningar böra, efter vederbörande rektors beprövande, i likhet med övriga lärjungeföreningar, kunna medgivas rätt att genom anslag å läroverkets anslagstavla kalla sina medlemmar till sammanträden eller övningar.

*Svar á
interpellation.
(Forts.)*

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Anslag, som uppsättas å läroverkets anslagstavla få icke ha agitatoriskt innehåll, utan de böra endast hava karaktären av ett meddelande till läroverkets lärjungar eller till medlemmarna i en viss, av rektor godkänd förening.

Tillämpningen av här givna principer måste överlämnas åt vederbörande rektors beprövande i varje särskilt fall, då skolöverstyrelsen icke har möjlighet att bedöma de speciella förhållandena vid varje särskilt läroverk.

Härmed är jag inne på en redan förut omnämnd punkt i interpellantens motivering till sina frågor, nämligen skolöverstyrelsens svar på en av landstormsföreningarnas centralstyrelse ingiven skrivelse angående rätt att i erforderlig omfattning få disponera skolornas s. k. idrotts- och friluftsdagar för avläggande av prov till »landstormens idrottsmärke för ungdom» och för träning för dylika provs avläggande. Denna framställning föranledde från överstyrelsens sida ingen annan åtgärd än ett meddelande därom, att enligt överstyrelsens mening rektor enligt läroverksstadgan ägde befogenhet att, under förutsättning att lärjunge i stället använder ifrågavarande tid till annan likartad verksamhet, meddela befrielse från deltagande i idrotts- och friluftsverksamheten vid skolan och att det alltså ankomme på vederbörande rektorer att medgiva enskilda lärjungar den användning av idrotts- och friluftsdagarna, som centralförbundet åsyftar. Skolöverstyrelsen har alltså icke ansett sig böra medgiva någon generell rätt för skolorna att använda idrotts- och friluftsledigheten på sätt centralförbundet begärt, men förklarat, att enligt dess mening läroverksstadgan gäve rektorerna rätt att i enskilda fall för ifrågavarande syfte medgiva individuella befrielser.

Då jag förvissat mig om att de övningar och prov, som krävas för erhållandet av landstormens idrottsmärke utan tvekan kan karakteriseras som en likartad verksamhet som den, vartill den i § 20 av läroverksstadgan föreskrivna ledigheten bl. a. skall användas, och då jag jämväl anser, att läroverksstadgans § 11 medger rektor rätt att i enskilda fall meddela befrielse från deltagande i skolans idrotts- och friluftsverksamhet om motsvarande tid användes för annan likartad verksamhet, har jag under hänvisning till vad jag nyss anfört angående landstormens ungdomsrörelse och skolorna intet att invända mot den ståndpunkt skolöverstyrelsen i den av interpellanten omnämnda skrivelsen intagit.

Övergår jag sedan till de av interpellanten till mig riktade frågorna, torde de svar jag har att lämna på dessa i huvudsak framgå av det nu sagda.

När interpellanten frågar, om jag anser det lämpligt att försvarspropaganda bedrivs inom skolorna, så framgår av det redan sagda dels att jag — i likhet med interpellanten — ogillar politisk agitation av vad slag det vara må inom skolans område, dels att jag — i motsats till interpellanten — icke anser, att den verksamhet i försvarsväsendets intresse, som landstormens ungdomsrörelse utövar, kan rubriceras som politisk agitation.

För övrigt beror ju svaret på denna fråga på vad interpellanten menar med försvarspropaganda. Jag förutsätter, att interpellanten därmed icke avser en behandling av frågan om rikets försvar och dess betydelse för rikets självständighet och yttre trygghet i lämplig anslutning till undervisningen t. ex. i ämnet historia med samhällslära. Skall skolan fostra ansvarskännande medborgare, så bör förvisso icke frågan om försvarets värde och syfte såsom en garanti för rikets yttre säkerhet och vårt folks fortfarande existens som ett fritt och självständigt folk förbigås i skolans undervisning. — Menar åter interpellanten, som synes framgå av hans förtydligande tillägg till den första frågan, med försvarspropaganda en vädjan från olika partiets representanter om anslutning till den ena eller andra partiståndpunkten i försvarsfrågan, hör givetvis en dylik propaganda ej hemma på skolans område.

Interpellantens andra fråga lyder: Anser herr statsrådet, att skolöversty-

relsens av mig anförda medgivande står i överensstämmelse med riksdagens vid upprepade tillfällen uttalade önskan, att militärovningsar icke böra förekomma bland skolungdom?

*Svar å
interpellation.
(Forts.)*

På denna fråga svarar jag under hänvisning till vad jag nyss anført om riksdagens ståndpunktstagande i denna sak, att skolöverstyrelsen i sin av interpellanten omförmälda skrivelse står i god överensstämmelse med denna ståndpunkt och den av Kungl. Maj:t utfärdade läroverksstadgan.

Vad angår interpellantens tredje fråga, om jag är beredd draga de konsekvenser att även andra medborgargrupper opåtalat få bilda ungdomsformationer, som efter råd och lägenhet förses med vapen och övas i konsten att bruka dem i de syften, som dessa medborgargrupper finna vällovliga, vill jag inskränka mig till att framhålla, att dylika konsekvenser icke kunna dragas ur den ståndpunkt jag nu utvecklat, framför allt därför att syftet att förbereda sig för fullgörandet av sin värnplikt och syftet att försvara sitt land icke på något sätt kan jämföras med de syften, som interpellanten vid denna sin frågas formulering haft i tankarna. Jag vill dessutom peka på den betydelsefulla omständigheten, att här ifrågavarande övningar ledas av en organisation, kontrollerad av statsmakten.

Av de svar jag härmed givit på de framställda frågorna framgår, att jag icke finner någon anledning vidtaga några åtgärder i av interpellanten avsett syfte.

Härpå yttrade:

Herr **Vougt**: Herr förste vice talman! Jag ber att enligt övlig sed få uttala mitt förbindligaste tack till herr ecklesiastikministern, för att han givit sig tid att lämna ett så utförligt svar på de av mig framställda frågorna. Jag vill emellertid icke förneka, att min tillfredsställelse hade varit betydligt större och även min tacksamhet, därest svaret varit något mera positivt och därest våra synpunkter i dessa viktiga spörsmål kunnat bli mera sammanfallande, än som framgår av herr statsrådets svar.

I och för sig finner jag detta svar ej förvånande. Det löper som en röd tråd genom hela statsrådets anförande, att han i olikhet med mig icke finner några egentliga risker föreligga, när det är tal om landstormsrörelsens agitation i skolor, därför att han förmenar, att landstormsrörelsen i första hand är en opolitisk organisation, och att försvarsfrågan ej är i egentlig mening en politisk fråga. Det parti, som statsrådet tillhör, har beständigt gjort gällande, att försvarsfrågan och högerpartiets uppfattning i försvarsfrågan egentligen äro något, som man ej med skäl har rätt att bestrida. Bestrider man högerns ståndpunkt i försvarsfrågan, kommer man ut i den politiska agitationen.

Jag är emellertid tacksam för, att på en punkt våra åskådningar sammanfalla, nämligen när statsrådet erkänner, att då landstormsrörelsens verksamhet i skolorna tar sig sådana former, att man på skolornas anslagstavlor vädjar om penningmedel och medlemsanslutning till agitation för ett effektivt försvar, så är detta icke tillåtet.

Jag vill emellertid, innan jag går in på ett försök att förse herr statsrådets svar med några randanmärkingar, särskilt fästa mig vid hans uttalande i slutet av interpellationssvaret. Statsrådet yttrade där, att en undervisning i försvarsfrågan bör i skolorna lämpligen kunna anknytas t. ex. till en framställning av historien och samhällsläran. »Skall skolan fostra ansvarskännande medborgare», säger statsrådet, »så bör förvisso icke frågan om försvarets värde och syfte såsom en garanti för rikets yttre säkerhet och vårt folks fortfarande existens som ett fritt och självständigt folk förbigås i skolans undervisning.»

Jag förstår ju, att statsrådet i denna sin uppfattning finner sig stå på en full-

Svar å
interpellation.
(Forts.)

komligt självklar grund, och jag vill ej bestrida, att jag tycker, att detta är ganska legitimt från den grundsynpunkt, som jag vet är statsrådets. Men jag vill fråga: förhåller det sig ej så, att hela vårt försvarsproblem numera måste ses ur en synpunkt, som tidigare ej varit så naturlig? Det finnes många människor, som sätta landets trygghet lika högt, som statsrådet gör, men som anse, att den rätta vägen till landets skydd icke går via ett försvar, som visserligen på papperet ser starkt ut, men som i verkligheten ej duger något till, men kan vara ägnat att draga in landet i krigiska konflikter. Ser man försvarsfrågan så, måste man konstatera, att det skulle, om överhuvud taget åt lärarna i skolorna medgäves rätt att stoppa in i historieundervisningen eller annan undervisning sin privata uppfattning om försvaret, komma till skolornas politisering.

Statsrådet säger vidare, att landstormsrörelsen är enbart en fosterländsk försvarsorganisation, av staten reglerad, fullt opolitisk. Jag nödgas bestrida detta påstående. Jag kan göra det bl. a. med hänvisning till det dokument, varmed landstormsrörelsen vittnar om sig själv, tidskriften »Landstormsmannen», där man kan draga fram många exempel på rent politiska artiklar. Jag har nämnt exempel på en form av agitation i landstormsrörelsens namn, som statsrådet ogillade. Men han anförde, att det var ett undantagsfall. Ja, det är naturligtvis svårt att bevisa motsatsen. Det roade mig emellertid en gång att skriva av ett anslag, som var uppsatt i Malmö högre allmänna läroverk, där vederbörande landstormsledare, vilken, som nästan alltid är fallet, var officer, icke kallade eleverna till övningar utan polemiserade mot ett i pressen förekommande uttalande. Under landstormsförbundets etikett står där följande rubrik: »Pacifistisk saklighet i sin prydno», och sedermera upptogs då till bemötande, som man ansåg, vissa ur högerynpunkt förhatliga synpunkter i försvarsfrågan, som hade framförts av en känd kvinnlig fredsvän. Detta är, skulle det förefalla mig, ett mycket typiskt exempel. Statsrådet kan visserligen svara, att det är ett undantagsfall. Jag kan möjligen medge det. Men när landstormsrörelsen tillåter sig att införa allmänheten på detta sätt skrida utanför den politiskt neutrala ram, som den uppdragit åt sig själv, då behöver man ej tvivla på att politisk agitation i mycket stor utsträckning förekommer inom de föreningar, som bildats inom landstormsrörelsen.

Det finns ju, herr statsråd, en stor sanningssägare, som såväl statsrådet som jag ha på ganska nära håll i Skåne. Det är den i Lund utkommande tidningen »Lunds Dagblad». Denna tidning gjorde i mars månad i år i en polemik mot den tidning, jag har äran redigera, ett uttalande, som synes mig bättre är något annat visa, att landstormsrörelsen ingalunda uppfattas som opolitisk. Jag skall be att få citera detta lilla mellanstick. Det heter där:

»Tidningen 'Arbetet' klagade i sitt senaste måndagsnummer, att den frivilliga landstormsrörelsen vinner allt större anslutning bland skolungdomen. Denna gång gällde det speciellt Ystad, förra gången var Malmö på tapeten. Men 'Arbetet' bör betänka, att detta ingenting annat är än en allt starkare växande opinion bland Sveriges vaknande ungdom gent emot pacifisternas självuppgivelsepredikningar och en ljungande protest mot 1925 års Anjalaförräderi, det visar också falskheten i 'Arbetets' uppgifter, att svenska folkets djupa led stå bakom detta förräderi.

Det svenska folkets självbevarelseinstinkt har alltid i tider, då det nationella, statliga försvaret försvagats, tagit sig uttryck i frivilliga sammanslutningar för fosterlandets försvar. En kraftig anslutning till den frivilliga landstormsrörelsen, se där det bästa svaret på pacifistpropagandan! Sveriges ungdom känner ansvaret för gångna och kommande släkter.

Studenter, ansluten eder till Lunds studenters landstormsbefälsförening.»

Jag undrar, om man har någon som helst anledning att misstänka annat, än att den person, som skrivit detta, betraktar landstormsrörelsen såsom ett

instrument för vissa av honom omfattade försvarspolitiska synpunkter. Det är troligt att han, som undertecknade sig »Medlem», utnyttjar landstomsrörelsen såsom just ett dylikt instrument för högerens politik. Jag tror följaktligen, att herr statsrådet är benägen att något för lätt avfärda den agitation, som faktiskt bedrivs inom landstomsrörelsen.

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Jag vill här dessutom tillägga, att den uppfattning, som herr statsrådet givit uttryck åt, nämligen att landstomsrörelsen icke är politisk, icke allmänt delas av opinionen här i landet, och endast det faktum, att man mot landstomsrörelsen är så misstänksam, som man är, gör det befogat, att man försöker hålla denna rörelse borta från skolorna. Jag skall be att få citera ett uttalande av en malmölärare, som han gjorde i mars månad i år. Denne lärare skrev i tidningen »Skånska Dagbladet» en artikel, som han inledde med den försäkran, att han var en starkt positiv försvarsvän, och han åberopade såsom merit och vittnesbörd, att han under försvarsrörelsen 1914 skrivit en, som han säger, av pressen ganska uppmärksammas broschyr, som hette »Beslutsamhet», och »i vilken jag hävdade försvarets alldeles särskilda rangplats bland nationens intressen. De åsikter, jag den gången gav uttryck åt, hyser jag än». Men han kan desto mindre icke förlika sig med landstomsrörelsen i skolorna. Han säger: »Även en försvarsrörelse kan tänkas slå in på vägar, som synas betänkliga, och för egen del kan jag icke alldeles gilla, att den frivilliga landstomsrörelsen drar skolungdomen inom sin sfär. Ser man saken ur rent pedagogisk synpunkt, så måste man ju medgiva, att skolungdomen i våra dagar belastas med ett alltför hårt intellektuellt arbete för att kunna uthärda starka påfrestningar i andra riktningar.» Såsom dylika påfrestningar räknar han i alldeles hög grad exercisen inom landstomsrörelsen. Han uttalar vidare, denne försvarsvän och högerman: »Det synes betänkligt, att redan barnen genom sysslande med maskingevär, gasmasker o. s. v. få sin fantasi formligen inställd på det moderna krigets färd. Det är för tidigt för den åldern, och det är rentav möjligt, att hela försvarsrörelsen genom ett sådant pedagogiskt missgrepp råkar ut för oblidna omdömen. Då emellertid» — jag citerar ytterligare denne lärare — »den frivilliga landstomsrörelsen faktiskt är ett politiskt tvisteämne, så synes det åter, som om skolan såsom statsinstitution icke på minsta sätt vare sig direkt eller indirekt borde blanda sig i saken. Det synes alltså mindre välbetänkt, om inom skolans murar uppsatta plakat tillåtas visa vägen in i landstomsföreningen och därjämte annonsera om militära övningar.» — Detta är således ett uttryck för den åsikt, som omfattas av en för pedagogiska problem särskilt intresserad lärare — en åsikt, som i ganska hög grad strider mot den, som statsrådet Lindskog nyss gav uttryck åt.

Jag tror, att man skulle kunna finna ganska många belägg för att landstomsrörelsen icke är till nytta. Den är i olika avseenden till skada för andan inom skolorna. Den är ägnad att åstadkomma motsättningar mellan eleverna, motsättningar mellan lärare och elever, motsättningar mellan lärarna sinsemellan, motsättningar mellan skolledningen och lärarna och motsättningar mellan skolan och hemmen — icke minst det senare är så pass viktigt, att man har all anledning att taga hänsyn till den saken.

Jag skulle för övrigt vilja säga, att det förefaller mig, som om barnens ianspråktagande för militärövningar mångenstädes visat sig leda till försumelse av deras studier. Det har nyligen förekommit ett ganska intressant fall här i Stockholm. Vid Södermalms läroverk är rektorn en hög landstomsman. Anslagstavlan i skolan är beständigt översållad med anslag, vilka i likhet med vanliga armé- och fördelningsorder äro numrerade, så att man kan se, i huru stor utsträckning dessa anslag under terminens lopp förekommit. Där kallas barnen in till olika slags övningar, och i regel torde idrottsdagarna

Svar á
interpellation.
(Forts.)

där upptagas med en eller annan form av landstormsexercis. Denna skola är emellertid den skola i Stockholm, där kuggningsprocenten vid studentexamen under flera års tid varit allra högst. I år kuggades 19 av 67, vartill komma ytterligare en eller två — jag kan icke uppge riktigt exakta antalet —, som avbrutit sin studentexamen. Detta är alltså en synnerligen hög kuggningsprocent. Den tyder icke på att gymnasisterna i denna skola skulle bli vare sig mera studiebegåvade eller flitiga eller intelligenta genom de landstormsövningar, som de under åtskilliga år deltagit i efter rektors livliga uppmuntran. Denna kuggningsprocent ansågs vara så hög, att det blev en diskussion därom i tidningarna, och därvid skyllde rektorn — och han följde tydligen i den punkten en mycket vanlig högertaktik — den stora kuggningsprocenten just på de idrottsdagar, som han för sin del låtit pojkarna använda för landstormsexercis. Det är ganska egendomligt, att idrottsdagarna skulle verka i oförmånlig riktning just vid Södermalms läroverk. Skulle detta vara förhållandet, måste det ha något slags samband med att idrottsdagarna just användas till landstormsexercis.

Statsrådet synes emellertid nu anse, att skolorna borde taga hand om hela denna rörelse, och att den i ännu högre grad än hittills borde läggas under skolans ledning och följaktligen legitimeras. Jag vill icke bestrida, att därest denna rörelse överhuvud skall fortsätta att existera, är det lyckligare, att den kommer under ledning av lärarna än, såsom nu är fallet, att den ledes av officerare, som säkerligen icke försumma att hos barnen inpränta sin speciella syn och på dem inympa sin speciella mentalitet. Man kan kanske säga, att särskilt på idrottsdagarna de övningar, som förekomma, icke voro så särskilt farliga. Jag har funnit, att exempelvis vid Södermalms läroverk ungdomen sammankallats till marscher, skidloppning, terrängloppning, orientering och florettfäktning men även till handgranatskastning. Detta är alltsammans tämligen oskyldigt i jämförelse med den vapensexercis, som förekommer vid flera skolor. Jag understryker, att, när man talar om denna rörelse, får man ha klart för sig, att den fått rotfäste i varenda skola, i varje läroverk, i det stora flertalet kommunala mellanskolor och andra läroanstalter av denna karaktär. Dessa övningar äro, såsom jag sade, relativt oskyldiga gentemot den rena vapensexercis som förekommer.

I en västeråstidning, Västerås Folkblad, fann jag härom dagen en skildring av den vapensexercis, som där pågick med läroverkets elever. Det visade sig därjämte, att staten i det fallet tillhandahållit gevär. Staten hade nämligen lånat ut 35 karbiner för att användas vid denna vapensexercis. I detta fallet förekommo barn och ungdomar i 18- och 19-årsåldern. Jag vill emellertid nämna, att om man slår upp Stockholms landstormsförbunds matrikel, som är tryckt på nyåret 1929—1930, ser man icke blott att minimiåldern uppges vara fastställd till 14 år utan även att det finns inskrivna i föreningen en mängd pojkar, som äro födda 1917, och som följaktligen icke kunna ha uppnått 14 års ålder vid den tidpunkt, då matrikeln i fråga blev tryckt.

Det är denna militära drill, som jag anser, att man främst har anledning att reagera emot. Jag tror, att man måste säga, att om man försöker göra barn i så låg ålder förtrogna med olika vapen, handgranater, skjutvapen, och lär dem och präntar in hos dem, att vapnens syfte är att döda, då åstadkommer man därigenom icke någon fostran, som är till lycka för dem.

Jag övergår nu till statsrådets anmärkning rörande innebörden av det beslut, som riksdagen fattade år 1917, när man beslöt att icke längre låta något särskilt anslag utgå till militärövningar i skolorna. Tyvärr har jag icke fått kännedom om herr statsrådets interpellationssvar för mer än vid pass en timme sedan och därför har jag icke haft möjlighet att gå igenom protokollen för år 1917. Men jag skulle annars tro, att den uppfattning rö-

rande beslutets innebörd, som herr statsrådet gav uttryck åt, icke så helt delats av dem, som den gången voro med om att fatta beslutet, och att man även kan finna åtminstone av enskildas uttalanden — låt vara icke i statsutskottets utlåtanden — belägg för den saken.

Nu förhåller det sig emellertid så, att även om herr statsrådet vill göra gällande, att beslutet av år 1917 varit framkallat av medvetandet om att man då genom 1914 års härordning fått till stånd en så pass mycket bättre utbildning, att den frivilliga militärexercisen i skolorna icke skulle behövas, så ha vi numera gått ifrån 1914 års beslut. Vi ha nämligen fått vara med om vad den av mig här nyss citerade tidningen kallade 1925 års Anjalaför-råderi, och man kan därför förstå, att det borde för det parti, som bekämpade 1925 års försvarsbeslut, vara angeläget att åter i skolorna få plats för den vapenexercis, och den skytteexercis, som man saknat sedan år 1917. Ja, man har också försökt förmå riksdagen på nytt att gå in på en dylik art av utbildning. Till den ändan har sålunda skytteförbundet sökt att erhålla ett visst belopp, men riksdagen har konsekvent vägrat att ge mera än 470,000 kronor om året för dessa skjutövningar i stället för från högerhall föreslagna 500,000 kronor. Detta vittnar ju om — vad innebörden av 1917 års beslut än må ha varit, när det fattades — att riksdagsmajoriteten allttjämt icke finner sig böra gå med på en skytterörelse i skolorna.

Det vore för övrigt mycket riktigare, att man, när det gäller den saken, ginge till väga så, att man försökte få 1917 års beslut ärligt upphävt. Anslaget för år 1917 stod på ecklesiastikdepartementets huvudtitel. Det gick alltså icke via skytterörelsen. Om herr statsrådet anser, att den åsikt, för vilken han gjorde sig till tolk i sitt svar till mig, står i överensstämmelse med riksdagsmajoritetens uppfattning, förvånar det mig, att icke förslag kommit fram om ett återinförande av detta anslag till skytterörelsen i skolorna i den form, som det hade före 1917, d. v. s. ett anslag på ecklesiastikdepartementets huvudtitel, och icke på omvägar genom skytterörelsen. Att landstörmsrörelsen i stället nu befinner vara den form, genom vilken man vill införa militärövningar i skolorna, synes mig vittna om, att det kanske förefaller lämpligare att gå bakvägen, när man icke kan komma in genom stora porten.

Jag vill uppriktigt säga till slut, herr förste vice talman, att jag tror, att det svar, som herr statsrådet lämnat, icke kommer att bli till gagn för skolorna. Det kommer tvärtom att ge landstörmsrörelsen möjlighet att känna sig installerad i skolorna. Detta återigen kommer att framdriva förnyade diskussioner vid skolorna och förnyade strider rörande försvarsfrågan. Jag fruktar också, att mitt antagande i en av de av mig framställda frågorna, nämligen att en fortsatt barnbeväpning komme att leda till utbildande av andra formationer, andra militära utbildningsformationer för ungdom, kommer att gå i uppfyllelse, därest den mening alltfört kommer att göra sig gällande, som herr statsrådet gav uttryck åt i sitt svar i dag.

Herr Forssell: Herr förste vice talman, mina herrar! Jag har så gott jag kunnat försökt följa den siste ärade talarens anförande, men jag måste säga, att det förefaller mig, som om över detsamma vilade en mycket stor oklarhet i fråga om tankegången. Såvitt jag fattat uppslaget till hans interpellation och även hans nu hållna anförande rätt, ville han göra gällande, att här missbrukas landstörmsrörelsen, här drives en otillbörlig agitation för denna landstörmsrörelse, och tillika antydde han — han sade det för övrigt ganska tydligt — att denna agitation för den frivilliga landstörmsrörelsen gynnats på ett obehörigt sätt av vissa kategorier tjänstemän, exempelvis inom skolstaten. Det föreföll mig, som om detta var själva utgångspunkten för hans argumentering, men, herr talman, vad får man då i nästa nu höra? Jo, att de

Svar å
interpellation.
(Forts.)

ynglingar vid ett läroverk i Stockholm, som hängett sig med intresse åt denna landstörmsrörelse, blivit kuggade i studentexamen. Man kan icke gärna säga, att det är något sätt att favorisera den frivilliga landstörmsrörelsen, att de, som år efter år ägnat sig åt ett hängivet utbildningsarbete, få detta belönat genom detta resultat av sina studier. Det måste i varje fall sägas, att icke bli dessa unga element på obehörigt sätt favoriserade.

Det föreföll mig också, som om i åtskilliga andra punkter den ärade interpellantens tankegång var en liten smula osammanhängande. Det är väl ändå ganska egendomligt, att om man utgår ifrån, att här skall det finnas en frivillig landstörmsrörelse, som staten understöder, så skall man på samma gång resa en massa hinder i vägen för arbetet att vinna anslutning till denna frivilliga landstörmsrörelse. Det blir ett dåligt sammanhang i en politik, som tar sig sådana uttryck. Det är ju alldeles givet, att om det här förekommit något obehörigt eller några missbruk, så skola dessa obehöriga tilltag och missbruk beivras. Det är icke fråga om något annat, men nog förefaller det alldeles uppenbart, att när statsmakterna gått in för denna sak, så skola de icke på detta sätt försöka misstänkliggöra de frivilliga krafter, som här försöka att efter bästa förmåga gagna landet och tjäna de intentioner, som vunnit bägge kamrarnas och därmed riksdagens godkännande.

Ja, herr talman, detta var några randanmärkningar, några reflexioner vid sidan av den ärade interpellantens uppläggning av problemet. Jag kan icke neka till, att det föreföll mig ligga rätt mycket av skuggrädsla över allt vad han sade, av en oro och en ängslan, som verkligen var förvånande hos en delägare i den maktägande demokratien. Det finns å andra sidan punkter i hans interpellation, som också synas mig bära vittne om en sådan egendomlig skuggrädsla. Jag skall också be att i detta sammanhang få påpeka några punkter i den stilen. Här sägs t. ex. i interpellationen av tisdagen den 8 april följande:

»Det torde vara en allmän uppfattning, att en propaganda, som upptager politiska stridsfrågor, icke hör hemma i skolorna, där den är ägnad att borttaga tid från undervisningen, äventyra ett gott kamratskap och åstadkomma slitningar mellan skolan och hemmen. Det stora flertalet politiska riktningar», fortsätter interpellanten, »torde som en självklar sak ha fogat sig efter detta, även om en förskjutning i detta avseende inträtt, sedan Allmänna valmansförbundets avläggare bland ungdomen, det s. k. nationella ungdomsförbundet nått en viss omfattning». Och nu kommer det: »Denna riktning söker nämligen vinna gehör huvudsakligen vid skolor och universitet. Ifrågavarande förbunds verksamhet», fortsätter interpellanten slutligen, »skall emellertid här icke upptagas till granskning», och han går sedan över till landstörmsfrågan.

Jag måste säga, herr talman, att jag djupt beklagar, att icke den ärade interpellanten fortsatt sin tankegång och haft godheten verkligen tala om, vilka statsåtgärder han ville förorda mot detta Nationella ungdomsförbund, vilket i fri tävlan i vårt offentliga liv med andra meningsriktningar vunnit så stor anslutning. Det är ett mycket intressant fenomen detta, att man inom vänstern antyder, att man överväger att icke längre ställa sig på den fria konkurrensens väg för vinnande av den akademiska ungdomen utan i interpellationer i riksdagen antyder, att andra medel skola användas i det avseendet. Jag ber att få konstatera, att man här har ett uttryck för samma skuggrädsla, som kom fram i hela denna uppläggning av landstörmsaffären. Det är ett Reuterholmeri, herr Vougt, som här kommer till uttryck, och jag skulle verkligen vilja interpellera er om vilka åtgärder ni vill föreslå för att komma den fria propaganda till livs, som vi med framgång bedriva vid universiteten. Det föreföll nästan, som om herr Vougt ville antyda, att vi

på något obehörigt sätt gynnats av universitetsmyndigheterna. Tror verkligen herr Vougt, att herr Östen Undén vid Uppsala universitet är oss så särskilt bevågen? Det behöver han icke vara rädd för. Vi slåss med den fria konkurrensens vapen, och den omständigheten, att vi vunnit en sådan anslutning, som vi faktiskt gjort, visar bara, att vi fylla ett behov i tiden. Vi äro tidsenliga, men ni, herr Vougt, ni står på 1790-talets ståndpunkt, på hertig Karls och Reuterholms ståndpunkt, vilka på den tiden med allehanda medel sökte komma åt den fria akademiska opinionen. Såvitt det finns något kvar av den akademiska ungdom, som fanns på min tid i Uppsala, lyckönskar jag herr Vougt att komma med fasoner i den stil, som han här antydde. Detta led i interpellationen bör icke undertryckas och bör icke förbigås med tystnad, när denna interpellation här dryftas.

Sedan säger herr Vougt i sin interpellation, att Nationella ungdomsförbundet också arbetar i skolorna, och att vi lägga den huvudsakliga vikten vid att söka vinna gehör i skolorna. Vad menar herr Vougt med detta? Menar t. ex. herr Vougt verkligen, att vi skulle försöka att vinna lärarna vid skolorna? Det är ett fullkomligt misstag. Vi lägga icke ett spår an på propaganda bland läroverkslärare eller andra skollärare för att söka vinna dem för oss. Eller menar herr Vougt, att vi försöka bilda särskilda skolföreningar? Det är också ett fullständigt misstag. Arten av våra föreningar finnes angiven i våra statuter, som i tryck äro tillgängliga för vem som helst. Eller menar herr Vougt, att vi genom särskilda cirkulär till skolungdomen försöker påverka den? Det är också ett fullständigt misstag. Jag kan försäkra, att i Stockholm, där vi ha den mesta läroverksungdomen, har från riksorganisationen aldrig gått ut ett cirkulär eller gjorts något sådant försök att påverka skolungdomen i Stockholm. Ville vi verkligen inrikta oss på att vinna skolungdomen och därmed jämställd ungdom i andra läroanstalter, skulle vi säkert få ett resultat. Det vågar jag säga, därför att jag vet, att den förkunelse, vi ha, tilltalar ungdomliga sinnen. Jag kan emellertid som exempel nämna för herr Vougt, att enligt den statistik, som jag i dag på förmiddagen plockat ihop på Ungdomsförbundets expedition, voro exempelvis i Eslöv — för att nu taga några siffror från herr Vougts hemprovins — år 1929, de senaste uppgifter som finnas, av 77 anslutna medlemmar till ortens lokalavdelning endast 3 karakteriserade i medlemsförteckningen som studerande. Av 97 anslutna medlemmar i Hälsingborg voro likaledes 3 antecknade som studerande. Jag kan försäkra er, mina herrar, att om vi inriktade oss på att huvudsakligen vinna gehör bland skolungdomen, skulle dessa siffror vara helt annorlunda, ty sådan är marken i de ungdomliga sinnena nu för tiden. Skulle vi bara peka åt det hållet, skulle procenttalen stiga i allra högsta grad. Jag beklagar, herr Vougt, att det är så, men det är kanske anledningen till er interpellation.

Jag vill här bara ha betonat, att efter mitt förmenande är denna interpellation ett synnerligen värdefullt dokument, ett papper, som vi skola taga fasta på, ty det är en röst ur det förgångna, som här talar, en röst från en riktning, som känner sig hotad av en ny generation, som håller på att växa upp och som med växande kritik och klarsynthet ser på detta Reuterholmeri och denna ofosterländska agitation, som herrarna bedriva.

Herr Engberg: Herr förste vice talman! Jag är icke säker på att herr statsrådet är uteslutande tacksam för den undsättning, han fick av den siste ärade talaren. Den démarche, som han gjorde, när han såsom ordförande i Nationella ungdomsförbundet tog upp en fullkomlig biomständighet i detta sammanhang, nämligen Nationella ungdomsförbundets ställning, och gjorde den till ett huvudmoment, skulle just kunna föranleda till den reflexionen, att det är

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Svar å
interpellation.
(Forts.)

förunderligt, att den, som redan till sina levnadsår hör till den politiska landstormen, såsom min ärade vän på stockholmsbänken, kan stå i spetsen för en ungdomsrörelse. Jag tycker själv, att jag är alltför gammal för att räkna mig till ungdomarna, och herr Forssell är ännu äldre än jag. Men icke förty uppträder han såsom målsman för en speciell ungdomsrörelse. Om jag skulle ge min ärade vän herr Forssell personligen ett gott råd, så vore det: Gå över till den politiska landstormen och hör till den äldre generationen och stå icke upp såsom talesman för Nationella ungdomsförbundet! Dettas framgångar, som det här vitt och brett talats om, betvivlar jag icke ett ögonblick, ty det är ju så här i världen, att de olika fält, som en ideell rörelse kan exploatera, ligga olika till. Om min ärade vän läst Hjalmar Öhrwalls förträffliga broschyr »Om dumheten», skulle han där i ett tankvärt kapitel finna, huru det fält, som kan exploateras av den mänskliga dumheten, alltid är så rikt, att Nationella ungdomsförbundet kan få leva mycket länge i detta land.

Beträffande herr Forssells till talet om detta Reuterholmeri och talet om år 1790 anknutna antydan om Gustaf IV Adolfs hållning vill jag inom parentes påpeka för herr Forssell, att jag är ganska överraskad. Jag hade för mig, att han såsom gammal god lärjunge till framlidne Sam Clason var själv stor beundrare av Gustaf IV Adolf, och nu få vi höra, huru han anspelar på honom såsom ett avskräckande exempel på en politik, för vilken han varnar.

Jag vill emellertid efter detta övergå till själva sakfrågan, som statsrådet enligt min tanke gled alldeles för lätt förbi. Vad som är själva kärnan i de företeelser, som påtalats av interpellanten, är något, som jag skulle vilja beteckna såsom ett försök att vid sidan av statsmakterna skapa en frivillig militär organisation i detta land, som en vacker dag kan uppträda både mot statsmakterna och vid sidan om dem för syften, som de ansvariga statsmakterna icke vilja engagera sig för.

Jag skall be att få erinra därom, att det är sällsamt, i högsta grad sällsamt, att landstormsrörelsen skall ha en ungdomsrörelse. Vi äro ju vana vid att landstormsrörelsen skall vara en de äldres försvarsrörelse, de äldsta årgångarnas försvarsrörelse. När vi nu få uppleva, hurusom det finns inom landstormen ett ungdomsförbund, är ju detta något, som omedelbart frestar till frågan: Vad är egentligen meningen numera med landstormsrörelsen? När man på sin tid gav anslag år 1925 till den frivilliga landstormsrörelsen, vågar jag försäkra herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet och även herr försvarsministern, som jag ser här närvarande, att från vårt håll hade aldrig i tiden den tanken förelegat, att man skulle ha något som hette landstormens ungdomsförbund, en landstormens ungdomsrörelse överhuvud. Jag betraktar, herr talman, denna ungdomsrörelse inom den frivilliga landstormsrörelsen såsom en mycket, mycket betänklig sak, på vilken statsmakterna böra ha sina ögon riktade. Jag sträcker mig så långt, att jag säger, att det ligger i den demokratiska statens välförstådda intresse att resolut ställa sig på den ståndpunkten, att, i den mån en militär utbildning skall äga rum, skall denna ske genom statsmakterna själva och all privat militär utbildning i landet skall förbjudas.

Jag säger, att erfarenheten ger stöd åt en sådan uppfattning. Om herrarna se på Österrike, detta olyckliga land, vad är det vi där få bevittna sedan årtal tillbaka? Man vet icke där den ena dagen, om det icke skall bli en statskupp dagen efter och en diktatur införas. Ty där finnas frivilliga väpnade band av olika kulörer, som operera i landet och sätta den demokratiska staten i fara. I Finland, för att nämna vårt grannland utan att därmed naturligtvis, herr talman, vilja uttala mig förklenande om denna vår granne, är det också ett olycksaligt förhållande, som söndersliter den finska nationen, detta med de väpnade vita kårerna. När man fick bevittna i våra aftontidningar härom året, hurusom där voro intagna intervjuer med representanter för dessa skyddskårer, som

voro här på besök och hälsade på den frivilliga svenska landstormsrörelsen, i vilka intervjuer man betecknade sin rörelse som en motsvarighet till den svenska frivilliga landstormsrörelsen, då hade man rätt att fråga sig: Är det den utveckling, som vi också skola få här, att vi skola ha väpnade band inom riket, som skola kunna sätta demokratien i fara?

Jag säger, att vi ha redan kommit ett stycke för långt här i landet i detta avseende, och jag förespår, att den tiden icke är långt avlägsen, då vi här i kamrarna på allvar få taga upp till diskussion, vad som skall göras med dessa frivilliga försvarsrörelser. Vi diskuterade häromdagen den frivilliga skytterörelsen, men den är i mina ögon som en mild västanfläkt i jämförelse med den frivilliga landstormsrörelsen. Den frivilliga landstormsrörelsen har enligt min tanke vuxit upp till en verklig fara i det svenska samhällslivet. Det egendomliga är, eller rättare sagt, det icke egendomliga är — ty i grund och botten är det naturligt — att hela den åskådningvärld, som kännetecknar denna rörelse, till sin natur är fascistisk. När man studerar denna rörelses tankevärld, finner man, hur det är mera tanken på inre samhällsförhållanden än på yttre förhållanden, som ligger bakom densamma.

Herr statsrådet antydde lämpligheten av att till historieundervisningen och samhällsläran anknyta en undervisning om försvarets betydelse. Jag får erkänna, att jag hajade till, när han till historieundervisningen lade samhällsläran. Är det herr statsrådets mening, att i sammanhang med en undervisning om samhället, om dess byggnad, dess struktur, skall man undervisa också om försvaret och dess uppgifter? Det är ju att nästan medvetet och provokatoriskt dra in spörsmålet om dylika privata väpnade band i diskussionen om samhällsförhållandena själva. Det är just på detta område, som vi enligt min tanke skola ha ögonen öppna. Jag skulle betrakta som den olyckligaste av alla utvecklingar, vi kunna få här i landet, om vi en vacker dag skulle stå i den ställningen, att statsmakterna icke vågade sig på dessa privata väpnade band.

De skulle ju vara en ersättning, ett surrogat för vad som togs bort år 1925. Jag säger för min del, att den svenska demokratien skall icke tolerera sådant. Det mått av militära anstalter, som vi skola ha här i landet, skola riksdag och regering fastställa, och de, som icke äro nöjda med detta, få hålla sig på matan. De ha ingen rätt, vare sig moralisk eller annan, att ställa till med en privat militär rörelse, som en vacker dag är en sådan rörelse, som jag nyss angav, både vid sidan om och mot statsmakterna själva.

Det är icke något Reuterholmeri eller någon skuggrädsla, som ligger i sådan erinran, herr Forssell. Vi, som äro anhängare av demokratien, skola komma ihåg, att vi leva dock i en tid, då den militära diktaturtanken rent idémässigt gör stora framsteg, och det icke minst hos den ungdom, till vilken herr Forssell vänder sig, när han rekryterar sitt förbund. Det finns i tidens eget kynne en viss naturlig jordmån för dessa fantastiska tankegångar.

Å andra sidan ha vi våra bolsjeviker, som inom arbetarklassen så ut samma ödesdigra utsäde, predika samma vanvettiga läror, att det är med våld och väpnade kupper, som man skall ändra om samhällsförhållandena. När man har denna giftatmosfär, höll jag på att säga, som främjas å ena sidan av fasciströrelsen och å andra sidan av den bolsjevikiska rörelsen, då göra enligt min tanke alla de medborgare, som i demokratien och i dess linjer se den enda rimliga och sunda utvecklingen för vårt land, klokt i att stämma i bäcken, innan vi måste stämma i ån. En politik, som jag skulle vilja rekommendera, skulle gå ut därpå, att vi med fast hand ifrån riksdagens sida sörja för att allt det här frivilliga försvarsofoget avvecklas undan för undan, ty vi vilja icke uppleva vare sig en bolsjevikisk kupp eller en fascistisk kupp här i landet. De som här leka med slika fantasier, de må ha den ena eller andra etiketten, dem skola

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Svar å
interpellation. vi, medan tid är, så neutralisera och så omöjliggöra, att vi icke skola behöva
taga framtida risker.

(Forts.)

Det kan synas, att den debatt, som har väckts till liv av herr Vougts interpellation, är i vad gäller själva utgångspunkten av obetydligt slag. Man kommer säkerligen i tidningspressen redan i morgon att söka sprida ett löjets skimmer över att man sysslar med sådana saker. Men det är ofta med dylika till synes bagatellartade saker, som demokratien gör klokt i att syssla i tid, innan den står inför en rörelse, som har vuxit den själv över huvudet. Jag har velat säga, att denna interpellation är befogad. Frågorna ha verkligen varit befogade, men herr statsrådets svar har icke varit tillfredsställande. Jag beklagar, om man inom svensk regering skall hysa en sådan åskådning, som den herr statsrådet här gjort sig till tolk för. Jag skulle tro, att därest man från de svenska statsmakternas sida ställer sig på herr Lindskogs ståndpunkt, när man tar ställning till dessa spörsmål, ja, då ger man fritt spel åt ofoget, och då kommer man en vacker dag från den demokratiska sidan att med förvåning se vad det är för undergrävande och dunkla krafter, som här vuxit upp och så småningom tagit ledningen.

Jag vill slutligen säga, att jag tillhör icke dem, som tro på att demokratien i alla tider skall bli vår arvedel. Det beror helt och hållet på oss själva. Vi leva i en period, då kritiken nalkas parlamentet starkare och hänsynslösare än vad den förut gjort. Vi leva i en period, då diktaturen har vind i seglen och börjat behärska stora delar av kartan. I en sådan tid skola också vi beställa om vårt hus. Vi skola icke vänta, till dess det måste ske med vapenlek. Vi skola göra det, medan tid är, och leda nationens fostran in på helt andra banor än denna kulsprutekulturs, som nu gör sin entré bland skolungdomen. Ett stycke av den nya fostran skulle jag för min del anse vara, att vi i skolorna försöka få in i undervisningen något av den nya pacifistiska och vidsynta anda, som tidens bästa representanter redan göra sig till tolk för, och icke den kråkvinkelsmilitaristiska anda, som blomstrar i alla dessa förehavanden, om vilka herr Vougt erinrat, vilka enligt min tanke både kompromettera det svenska undervisningsväsendet och innebära en fara för framtiden.

Chefen för försvarsdepartementet herr statsrådet **Malmberg**: Herr talman! Jag lovar att icke bliva mångordig, men det är min oavvisliga skyldighet att bestämt protestera mot större delen av de uttalanden, som herr Engberg nyss tillåtit sig mot Sveriges frivilliga försvarsrörelse. Det finnes icke ett tecken till grund för hans yttrande om denna rörelses antidemokratiska karaktär. Ser herr Engberg på medlemsförteckningarna inom den frivilliga skytterrörelsen och landstormsrörelsen, skall han själv nödgas medgiva, att vad han sagt icke har någon som helst sanningskärna. De jämförelsepunkter, som herr Engberg uppdragit med Österrike, äro på samma sätt fullkomligt haltande. Dess medborgarvårn utgöres av den ena politiska gruppen, stående i strid mot de beväpnade socialistiska grupperna. Båda stå fullkomligt utanför statens kontroll och utan någon som helst statlig uppgift. De äro endast till för att bevaka sina egna intressen. Det är — jag skulle nästan vilja använda ett skarpt ord, men jag vill undvika det — icke lojalt under några förhållanden att sammanställa dem med den svenska frivilliga försvarsrörelsen.

Denna försvarsrörelse ställer sig helt och hållet i statens tjänst. Den är ett led i den av staten understödda utbildningen. Den går visserligen vid sidan av vad herr Engberg anser, att staten skall understödja. Men det berättigar icke herr Engberg till sådana uttalanden mot dess mål, syften och arbetsmetoder, som här äro gjorda.

Det är den ena sidan av saken. Herr Engberg har samtidigt talat om ungdomsrörelsen. Jag vill i det sammanhanget endast lämna den upplysningen.

att ungdomsrörelsen icke får del av statsunderstödet, utan att den är helt hänvisad till de medel, som ställas till förfogande av förbundsstyrelsen.

Herr Engberg säger vidare, att det är något abnormt, att denna ungdomsrörelse får florera. Jag vill i det sammanhanget påpeka, att flertalet stater har en landstorm, som börjar vid ungefär 17 år och varar, till dess att vederbörande börjat sin första utbildning i linjetjänst vid 20—21 års ålder samt sedan efter fullgjord tjänst i linjen åter vidtager och går upp till de äldre årsklasserna. Det är nödvändigt för landstormens uppgifter att äga tillgång till ett visst antal yngre, rörliga element. Betydelsen av att även vi äga tillgång till sådana står i klar dager för den, som något sysslats med dessa problem.

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Herr **Forssell**: Herr förste vice talman, mina herrar! Efter herr Engbergs senaste anförande måste jag säga, att *om det vore sant*, att dumhet och okunnighet vore något passepartout som förde in i Nationella ungdomsförbundet, så kunde man befara att snart få se herr Engberg i detta ungdomsförbunds leder. Ty vad okunnigheten angår, är det förvånande, att en person uppträder och pretenderar att komma med upplysningar ur den gamla svenska rikshistorien och icke vet, att en av den olycklige monarken Gustaf IV Adolfs största förtjänster var, att det första han gjorde, när han tillträdde regeringen 1796, var att han körde bort Reuterholm. Det hedrade ju kungen. Och när man sedan ser denne Reuterholms andliga ätteläggar i modern tid, förstår man Gustaf IV Adolf än bättre och sätter i det hänseendet större värde på honom.

Vad dumheten beträffar, får jag säga, att det är en nog så komprometterande ståndpunkt för herr Engberg, att han säger sig vilja med all makt bekämpa det okontrollerade försvarsarbetet och anknyter detta sitt uttalande till ett angrepp på landstormsrörelsen, som är kontrollerad. Man måste dock vara ganska oredig i huvudet för att kunna kombinera två sådana ståndpunkter.

Herr **Engberg**: Herr förste vice talman! Herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet kände sig uppkallad till en indignerad protest i anledning av de omdömen, som jag fällde om den frivilliga försvarsrörelsen. Jag förstår mycket väl hans indignation. Fostrad i, uppvuxen i och sammanvuxen som han är med hela det militära, är det naturligt, att han skall anmäla sig som förste opponent. Jag har många gånger, när jag hört herr statsrådet här i kammaren, gjort den reflexionen, att han är säkerligen en av de uppriktigast troende militarister, som vi hava i landet. Jag säger detta icke i någon förklenande mening. Ty honnör för var och en, som uppträder, slås för och hävdar den åskådning, som han en gång i livet gjort till sin! Men det hindrar icke, att den godtrogenhet, den — om jag så får säga — blåögda godhjärtenskap, varmed herr statsrådet bedömde den frivilliga försvarsrörelsen, betraktar jag såsom i högsta grad naiv och okritisk, därför att herr statsrådet icke torde ha observerat de sidor, som jag tillät mig beröra. Han ser denna rörelse bara som en fosterländsk rörelse, ett förstärkande av det försvar, vars främste målsman han är. Men han ser icke, att rörelsen samtidigt spelar rollen av en förelöpare till något helt annat, något, som i grund och botten icke hör ihop med de försvarsuppgifter, som försvarsministern föreställer sig. Det är just denna inre uppgift, som har sin motsvarighet i den bolsjevikiska militarismen.

Herr statsrådet fann, att man måste hava en landstormens ungdomsrörelse, och han passade på att påpeka, att denna ungdomsrörelse icke åtnjuter statsunderstöd. Nej, herr talman, det är det ingen heller, som sagt. Men kan herr statsrådet förklara en sak? Hur kan herr statsrådet förklara de lån av tekniska resurser, som äga rum till denna ungdomsrörelse? Äro de icke ett utnyttjande av sådant, där statens tillåtelse borde i själva verket stå bakom? Nu få vi till på köpet höra, hurusom herr statsrådet värtaligt försvarar ungdomsrörelsen, som skulle representera det rörliga elementet vid övningarna till

Svar å
interpellation.
(Forts.)

skillnad från de gamla landstomsprissarna. Då förstår man granneligen, att ur statsrådets synpunkt vore det nog befogat, om ungdomsrörelsen också skulle få ett stöd, eftersom den vore ett nödvändigt led vid landstormens övningar.

På den punkten måste jag uttala min största förundran över herr statsrådets upplysning. Jag minnes, att i försvarsrevisionen, när vi diskuterade spörsmålet om landstormen, var det icke någon från de militära sakkunnigas sida, som kom med så häpnadsväckande upplysningar, som att landstormen hade behov av ungdom på grund av sin egen orörlighet och stelhet. Det är en splitter ny teori, som jag i dag för första gången hör lanserad, att landstormen är själv så gammal, stelbent och skröplig, att den måste hava påspädning av 17-åringar för att kunna ha sina övningar. Jag får säga, att när man hör denna nya teori, känner man sig frestad att tro, att den är tillverkad enkom för att det skall finnas åtminstone något slags rättfärdigande för denna företeelse.

Jag vill vidare säga till herr Forssell, att när han här inbjuder mig att på grund av min okunnighet inträda i Nationella ungdomsförbundet, kunde detta erbjudande te sig synnerligen lockande. Men eftersom grundvillkoren, kvalifikationerna för inträde äro de av honom angivna och eftersom jag tycker så bra om honom personligen, vill jag icke utsätta mig för risken att bliva hans konkurrent.

Herr Olovson i Västerås: Herr talman! Jag fick anledning begära ordet, när försvarsministern så starkt förklarade, att den frivilliga ungdomsrörelsen inom landstormen icke åtnjöt något anslag av staten, utan att den enligt hans mening finansierades fullt frivilligt. Jag fick då anledning att begära ordet på grund av vad som förekommit i Västerås, vilket interpellanten herr Vougt omnämmt.

Det meddelades för någon tid sedan i den tidning, för vilken jag har äran och nöjet att vara redaktör, att det pågick övningar med skolorgdomen på f. d. Västmanlands regementes kaserngård, att där övades exercis och bedrevs fullt militära övningar. Högertidningen i Västerås, som man väl härvidlag har anledning att sätta tro till, när det gäller att försvara vad som förekommit, meddelade i anledning av våra påpekanden följande: »Övningarna stå under ledning av instruktör, ställd till förfogande genom vederbörande infanteriregemente» — jag förmodar, att instruktören, som kommer från vederbörande infanteriregemente, knappast kan anses vara så frivillig — »de vapen som användas ägas av regementet» — det är en förklaring, uppenbarligen inhämtad på vederbörligt håll, och den lämnas som sagt i stadens högertidning — »utlåning av material grundar sig på av vederbörande myndigheter lämnat medgivande på basis av ett kungl. brev eller i kommandoväg».

När man sålunda här samlat ihop ynglingar i 17-, 18- och 19-årsåldern och bedriver militära övningar inom ett regementes område och har instruktör från vederbörande infanteriregemente och använder statens vapen, då påstår försvarsministern inför kammaren, att staten icke lämnar anslag till detta. Men vem betalar då dessa saker? Jag förmodar, att vi gott kunna fastslå, att när gevären bli utslitna, får staten betala dem.

Jag skall icke säga något ytterligare utan vill endast konstatera, vad som förekommit och att det sålunda sker på statens bekostnad.

I övrigt ber jag att få ansluta mig till de synpunkter, som herr Engberg uttalat, att det bör vara samhället angeläget att taga vapen ur händerna på envar, som visar sig med sådana, just därför att man genom beväpning på det ena hållet lockar fram beväpning på det andra. Allt detta tal om att den frivilliga landstomsungdomsrörelsen är ett led i landets försvarsväsen och icke riktar sin udd mot någon särskild grupp — finns det ingen människa, som vet,

hur det ligger till, som ett ögonblick har anledning att tro på. Det är icke på det sättet, som herr statsrådet förklarar, det är tvärtom på det sättet, som herr Engberg sagt.

*Svar å
interpellation.
(Forts.)*

Herr Mosesson: Herr talman! Ett av de skäl, som varit bestämmande för mig, varje gång jag röstat för anslag till den frivilliga skytterrörelsen, har varit, att jag anser det vara lyckligt, att statsmakterna på grund av ett sådant anslag har både rätt och plikt att vaka över denna rörelse. Min uppfattning är, att därest icke ett sådant anslag från statens sida gavs, skulle förvisso ändå sådana försvarsrörelser förekomma. Jag har den uppfattningen, att de i sådant fall kunna innebära en fara, i varje fall i någon högre mån, än vad som är fallet. därest de inlemmas som en del av statens försvarsverksamhet, så anser jag det vara ur min synpunkt sett lämpligt och riktigt, att staten är med om detta.

Sedan vill jag också säga, att i den mån vi kunna förskona den tidigare åldern, i vilken våra barn i läroverken ännu befinna sig, från såväl de politiska striderna som också de hetsande moment, som sådana politiska strider föra med sig, i den mån vi kunna det, är detta lyckligt. Jag tror icke, att de, som känna mig, vilja rubricera mig som försvarsnihilist. Ifrån min synpunkt är det således önskvärt, att statsmakterna göra, vad som göras kan, för att lägga en hämsko på dem, det må vara lärare eller lärarbekanta, som önska på detta tidiga stadium draga in läroverksundomen i detta. Det har varit på en gång ifrån demokratisk sida och försvarsvänlig sida, som denna mening gjorts gällande i riksdagen, och på förekommen anledning önskar jag för min personliga del att även få understryka detta som något som alltfört gäller.

I det svar, som herr statsrådet gav, observerades följande passus: »Skall skolan fostra ansvarskännande medborgare, så bör förvisso icke frågan om försvarets värde och syfte såsom en garanti för rikets yttre säkerhet och vårt folks fortfarande existens som ett fritt och självständigt folk förbigås i skolans undervisning.» Jag skulle vilja hemställa till herr statsrådets eget upplysta omdöme: Är det icke risk, herr statsråd, för att, om man hävdar nödvändigheten av att tala om »försvarets värde och syfte som garanti för rikets yttre säkerhet och vårt folks vilja att leva», att sådana av statsmakterna beslutade åtgärder, som avse en nedskrivning eller en beskärning av förut befintliga mera omfattande försvarsanstalter, komma att av lärare och elever uppfattas som icke stående i linje med den vilja till säkerhet och existens, som herr statsrådet dock icke vill neka till att de grupper i riksdagen och utom riksdagen ha, som av olika skäl ansett sig böra gå med på en sådan nedskrivning. Det synes mig vara en fara för att således konsekvensen av detta, som herr statsrådet finner vara naturligt, måste bli, att t. ex. sådana grupper i riksdagen, som gått in för en dylik nedskrivning, redan i skolan rubriceras på samma sätt som nu i den allmänna tidningspressen av en hel del, nämligen såsom icke nationella, icke manliga utan tvärtom sådana, som äro mer eller mindre förrädare av den idé, som fosterlandet och försvaret representerar.

Herr Vougt: Herr förste vice talman! Blott ett par ord!

Jag känner ett starkt behov av att tacka herr Forssell, därför att han gav mig och kammarens ledamöter en liten åskådlig undervisning i den intelligens och den kultur, som representeras av Sveriges nationella ungdomsförbund. Det skulle icke falla mig in att svara herr Forssell i den ton, i vilken han talade till mig. Han bringar mig icke att blekna. Men när jag såg herr statsministern, tyckte jag mig märka, att hans eljest så friska hy undergick en liten skiftning. Nationella ungdomsförbundet representerar ju de yngre elementen inom högern, och det är bekant, att sämjan mellan den övriga högern och Nationella ungdomsförbundet icke är så särdeles stor. Jag misstänker också, att när herr

Svara å
interpellation.
(Forts.)

försvarsministern med ett temperament och en iver för försvaret, som man icke ens hos försvarsministern inom den nuvarande regeringen tidigare kunnat förmärka, höll sitt anförande från statsrådsbänken, så föranleddes han därtill i någon mån genom den uppenbarelse, som herr Forssell företedde på talarstolen. Herr Forssell var mest förtretad på den gamle Reuterholm, som vilar i sin grav. Jag finner ingen anledning vare sig att försvara Reuterholm eller på något vis ge mig in på herr Forssells försök att identifiera mig med denna andliga typ.

Men när herr Forssell lade upp sitt anförande, som endast rörde en liten detalj av vad jag sagt i interpellationen, på det sättet, att man icke skall förmena Sveriges nationella ungdomsförbund — mera populärt kallat S. N. U. — att söka verka för sina idéer, så vill jag säga, att jag icke ett ögonblick vill bestrida S. N. U:s rättighet att arbeta på de fält, där det kan finna några politiska anhängare. Men jag finner det icke lämpligt, att den politiska agitationen drages in i skolorna. Jag vill också säga, att därest skolorna icke hållas fria från denna agitation, som Nationella ungdomsförbundet bedriver, är jag övertygad om att Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund, mot vilket nu och förmodligen i all framtid Nationella ungdomsförbundet är tämligen litet, också ger sig in på en agitation i våra skolor. Jag tror icke, att denna politisering av skolorna skulle vara synnerligen lycklig.

Herr Forssell framhöll vidare, att man hittills icke kunnat märka, att landstormsrörelsens förespråkare agiterat inom folkskolan, ehuru det påvisats, att det kan märkas små tecken även på en tendens åt det hållet. Jag vill säga att då man på en del håll och särskilt, när det föreligger anknytning mellan landstormsrörelsen och Nationella ungdomsförbundet, är i färd med att bygga upp en beväpnad rörelse, en klassrörelse av den typ, som herr Engberg talade om, det synes framstå som ett naturligt bevis för detta att man mera riktar sig till läroverken än till folkskolorna.

§ 6.

Föredrogs sammansatta andra lag- och jordbruksutskottets memorial, nr 3, angående ersättning åt utskottets sekreterare m. m.; och biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 7.

Särskilda utskottets härfå föredragna utlåtanden nr 2—5 bordlades åter.

§ 8.

Vidare föredrogs vart efter annat:

statsutskottets utlåtanden:

nr 171, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag och lån för ändrad organisation vid skyddshemmet åkerbrukskolonien Hall;

nr 172, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till besiktning av motorfordon m. m.;

nr 173, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående exploatering av Ladugårdsgärdet m. m. jämte en i ämnet väckt motion;

nr 174, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till oförutsedda utgifter;

nr 175, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anvisande av anslag till riksdags- och revisionskostnader m. m.; och

nr 176, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anvisande av anslag till räntor å statsskulden m. m.;

bevillningsutskottets betänkande, nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 53, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning om utförande av vissa förändringar av värmeledningen inom riksdagshuset m. m.; och

nr 54, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning om ökat anslag för prydnad av riksdagens lokaler med konstverk m. m.;

bevillningsutskottets betänkande, nr 34, i anledning av väckt motion om höjd skatt vid utskiftning av aktiebolags och solidariska bankbolags tillgångar; samt

andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 7, med anledning av väckt motion, angående förfarandet vid tillsättning av syssloman och prästman enligt sjukhusstadgan.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden och betänkanden hemställt.

§ 9.

Ordet erhöles härefter på begäran av herr **Andersson** i Malmö, som yttrade: *Interpellation.* Herr förste vice talman! Genom det ständigt ökade behovet av underhåll och förbättringar av vägarna i landet, har arbetet härmed undergått väsentliga förändringar. Naturaunderhålningen har allt mer ersatts med väggkassornas övertagande av vägarbetet. En mängd arbetare med ständig sysselsättning har anställts inom de olika vägdistrikten och dessutom hava många andra arbetare knutits till vägarbetet för längre eller kortare tid.

Liksom övriga arbetargrupper ha även dessa arbetare å flera håll sökt att ordna sina anställnings- och löneförhållanden gemensamt, genom träffandet av kollektivavtal. Emellertid har framställning härom ofta stött på motstånd hos vägstyrelserna, som i vissa fall inte varit villiga till förhandlingar med arbetarnas organisationer och ej heller till träffandet av kollektivt avtal. Konflikter ha härigenom uppstått, som i en del fall fått karaktär av föreningsrättsstrider.

Föreningsrätten och förhandlingsrätten för arbetarna, jämte arbetsförhållandenas ordnande genom kollektivavtal, äro allmänt erkända, såväl inom det enskilda näringslivet som inom kommunala och andra allmänna institutioner och företag. Det förefaller därför anmärkningsvärt, att vägstyrelser och vägstämmor, vilka utgöra allmänna institutioner, intaga en förhandlingsovillig hållning och uttala sig t. o. m. emot träffande av kollektivt avtal.

Då detta för några dagar sedan inträffade å vägstämman i ett av landets vägdistrikt, V:a Göinge härad, har jag ansett att berörda förhållande bör uppmärksammas av statsmakterna. Arbetarna inom sagda vägdistrikt hade genom sin organisation hemställt om förhandlingar rörande träffandet av ett kollektivavtal och avgivit förslag till dylikt avtal. Vägstyrelsen vägrade länge att gå i underhandling. Emellertid kallade statens förlikningsman, borgmästare Bååth i Hälsingborg, parterna samman den 11 april, varvid enighet uppnåddes om att avtalsfrågan skulle behandlas å extra vägstämma. Nämnda stämma hölls lördagen den 17 maj. Efter en längre diskussion beslöt stäm-

Interpellation. man att avslå vägarbetarnas framställning om kollektivavtal. Detta beslut innebär således, att någon förhandling med arbetarnas organisation, om upprättande av kollektivavtal, icke skall ifrågakomma.

Som motiv för beslutet framhölls bl. a., att vägstyrelsen-arbetsgivaren inte tillhörde någon organisation. Det borde vara klart för vägstyrelsen, att ett dylikt skäl icke är hållbart. Det torde finnas många enskilda arbetsgivare, som, utan att tillhöra någon organisation, träffa kollektivavtal med sina arbetare. Och som även finna detta sätt för ordnandet av arbets- och löneförhållanden vara lämpligast och bäst. Inom kommunerna uppgöres kollektivavtal med kommunalarbetarna, utan att kommunen-arbetsgivaren tillhör någon med arbetsgivarorganisationerna jämförlig sammanslutning.

Vägstyrelsen inom sagda vägdistrikt hade, enligt uttalande till protokollet, varit enig »om det olämpliga i att träffa en uppgörelse med en viss grupp arbetare, varigenom dessa skulle vinna en sorts monopol och maktställning, som så småningom utträngde alla dem, vilka ej kunna gilla förbundets åskådning». Detta skäl är lika litet hållbart som det förut anförda. Här finnes en arbetargrupp, som gemensamt vill ordna sina arbets- och löneförhållanden och få ett kollektivavtal härför upprättat. Om det finnes även andra arbetare hos samma vägstyrelse, kan inte detta berättiga vägstyrelsen att neka träda i förhandling med de arbetare, som önska få sina arbets- och löneförhållanden ordnade gemensamt.

Avslaget på framställningen om kollektivavtal innebär i realiteten, att arbetarnas organisation icke har godkänts och arbetarna således blivit nekade föreningsrätt. Det bör omnämnas att vägstyrelsen på annat sätt har intresserat sig för arbetarnas organisation, genom initiativ för bildandet av föreningar tillhörande »Arbetets frihet».

Även inom andra vägdistrikt ha vägstyrelserna ställt sig fientliga mot arbetarnas fackliga organisationer och visat sig ovilliga till förhandlingar. Jag vill endast erinra om vägarbetarkonflikten i Ingelstads härad i Skåne, vilken pågått i cirka 3 år. Tvister och konflikter av skiftande karaktär förekomma därjämte inom detta område å olika håll. Bl. a. pågår konflikt inom Harjagers härads och N:a Åsbo härads vägdistrikt i Skåne.

Troligen är det i flera fall missförstånd beträffande arbetarnas fackliga organisation och kollektivavtalets innebörd och betydelse, som medfört att vägstyrelser ställt sig avvisande till förhandlingar och gjort dem fientligt stämda mot arbetarnas sammanslutningar. För att i möjligaste mån söka bidra till nämnda missförstånds klarläggande och undanrödjande, hemställde styrelsen för Skånes fackliga arbetardistrikt i juli månad 1929 till statsrådet och chefen för socialdepartementet om sammankallandet av en konferens med representanter för vägstyrelser och vägarbetare i Skåne för att dryfta med detta ärende sammanhängande frågor. Socialministern hade ingenting att invända emot att en tvångsfri överläggning kom till stånd rörande bättre ordnade arbetsförhållanden, om båda parterna så önskade. För att utröna om dylik önskan förefanns bland vägstyrelserna, anmodade socialministern länsstyrelserna i Malmöhus och Kristianstads län att till vägstyrelserna i sagda län ställa förfrågan härom. Såsom man kunnat förmoda avböjde vägstyrelserna ifrågasvarande konferens anordnande och densamma kom ej heller till stånd. Då det kunde förutsättas, att vägstyrelserna skulle avböja dylik konferens anordnande, kan det ifrågasättas om det inte varit lämpligare, att en sådan konferens med tvångsfri diskussion anordnats utan att dessförinnan höra vägstyrelserna. Om en sådan konferens kommit till stånd, på initiativ och kallelse av socialministern, kunde inte vägstyrelserna rätt gärna nekat att däri delta.

Som framgår av det nu sagda, förefinnes hos i varje fall en del vägstyrelser en utpräglad ovillighet mot arbetarnas organisationer och förhandlingar med

desamma. Denna ovillighet har bl. a. tagit sig så drastiska uttryck som i det relaterade vägstämmbeslutet i V:a Göinge, enligt vilket inga förhandlingar om kollektivavtal finge äga rum med arbetarnas organisation. Givet är att en dylik hållning kommer att framkalla tvister och öppna konflikter. Detta kan inte vara till gagn för vare sig vägdistrikten eller den vägfarande allmänheten. Denna fråga är av intresse för icke enbart vägstyrelserna, utan även för det allmänna, som genom statsbidrag och automobilskattemedel med stora belopp bidraga till underhåll och vägförbättring. Frågans allmänna vikt och innebörd bör beaktas av vägstyrelserna, som därför inte borde neka sina arbetare den rätt, som tillkommer övriga arbetare, nämligen föreningsrätten och den därpå grundade rätten att genom förhandlingar överenskomma om arbets- och lönevillkor.

Då detta spörsmål är av stor vikt för icke endast arbetarna, utan även för allmänheten, har jag, med hänsyn till vad som i dessa hänseenden förekommit, ansett mig böra rikta statsmakternas intresse på denna fråga. Ett ingripande från regeringshåll synes mig böra ske. Hur detsamma skall företagas bör bli föremål för noggranna överväganden. Ett auktoritativt uttalande från regeringshåll, avseende arbetarnas föreningsrätt och vägstyrelsernas skyldighet till förhandlingar, skulle måhända i flera fall kunna medföra avsett resultat och förhindra uppkomsten av konflikter. Länsvis ordnade konferenser, med representanter för vägstyrelser och arbetare, där förefintliga missförstånd kunde klarläggas, skulle även kunna vara ägnade att utjämna befintliga motsättningar.

Herr förste vice talman! Med hänvisning till vad jag nu anfört hemställer jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet få framställa följande frågor:

1). Har herr statsrådet uppmärksammat de tvister och konflikter, som förekomma mellan vägstyrelser och vägarbetare inom en del vägdistrikt, och varav vissa hava karaktär av föreningsrättsstrider?

2). Kan ett ingripande från herr statsrådets sida förväntas för dessa tvisters biläggande och för att förebygga dylika tvisters uppkomst?

Ifrågavarande anhållan bordlades.

§ 10.

Herr förste vice talmannen gav nu ordet till herr **Ekman**, som anförde: Herr förste vice talman! Jag anhåller att få föreslå, att på morgondagens föredragningslista bland två gånger bordlagda ärenden må uppföras först statsutskottets utlåtande, nr 177, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa i samband med 1927 års skolreform stående frågor m. m. jämte åtskilliga i ämnet väckta motioner, som andra punkt konstitutionsutskottets utlåtande, nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om kommunalstyrelse på landet m. m. ävensom i ämnet väckta motioner, som tredje punkt konstitutionsutskottets utlåtande, nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om församlingsstyrelse m. m. ävensom i ämnet väckta motioner, som fjärde punkt konstitutionsutskottets utlåtande, nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 31 och 32 §§ i lagen den 26 november 1920 om val till riksdagen och därefter ärendena i den ordning, de förekomma på dagens föredragningslista.

Denna hemställan bifölls.

Andra kammarens protokoll 1930. Nr 40.

§ 11.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från statsutskottet:

nr 2 B, angående regleringen för budgetåret 1930/1931 av utgifterna under riksstatsens andra huvudtitel, innefattande anslagen till justitiedepartementet;

nr 281, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under andra huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till tryckningskostnader;

nr 282, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till utgifter för gammalsvenskbyborna;

nr 283, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjunde huvudtiteln gjorda framställningar angående anslag till statistiska centralbyrån och dess verksamhet;

nr 284, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under tionde huvudtiteln gjorda framställning om anslag till täckande av den å Sverige belöpande delen av kostnaderna för en internationell byrå i Paris för utställningar;

nr 285, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under tionde huvudtiteln gjorda framställning angående verkställande av undersöknings- och försvarsarbeten å områden, som genom Sveriges geologiska undersöknings försorg äro eller kunna varda för kronans räkning inmutade jämte en i ämnet väckt motion;

nr 286, i anledning av *dels* Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under tionde huvudtiteln gjorda framställningar angående anslag för bedrivande av tekniskt-vetenskaplig forskningsverksamhet inom kraft- och bränsleområdet samt för anskaffande av en anläggning för oljeutvinning ur trä, *dels ock* väckta motioner om anslag till vissa arbeten beträffande torvkolningsmetoden;

nr 287, i anledning av väckta motioner angående utökning och effektivisering av yrkesinspektionens verksamhet; och

nr 288, i anledning av *dels* Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under tionde huvudtiteln gjorda framställning *dels ock* i särskild proposition framlagda förslag angående anslag för budgetåret 1930/1931 till lots- och fyrinrättningen;

från bevillningsutskottet:

nr 289, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3, 6 och 18 §§ i förordningen den 2 juni 1922 (nr 260) om automobilskatt; och

nr 290, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370) m. m.;

från bankoutskottet:

nr 277, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förtidspension och avskedsersättning åt vissa tjänstemän vid statens järnvägsbyggnader jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 278, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående tillfälliga lönetillägg åt vissa vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare i vad angår flottans pensionskassa;

från andra lagutskottet:

nr 291, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 11 kap. 15 § strafflagen;

nr 292, i anledning av *dels* Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag

om åtgärder mot vanartigt levnadssätt (vanartslag) m. m. dels ock i ämnet väckta motioner; och

nr 293, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 17 oktober 1900 om straffregister;

från bankoutskottet:

nr 302, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av §§ 4—6, 8 och 12—15 i förordningen den 16 maj 1890 (nr 21 s. 1) angående Sveriges allmänna hypoteksbank m. m.;

nr 303, i anledning av Kungl. Maj:ts under punkten 9 av elfte huvudtiteln gjorda framställning angående anslaget till allmänna indragningsstaten;

nr 304, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl., i vad rör pensions- och indragningsstaterna; och

nr 305, i anledning av Kungl. Maj:ts under vissa punkter av elfte huvudtiteln gjorda framställningar om anslag till dyrtidstillägg åt f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer och åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst m. fl.;

från första lagutskottet, nr 301, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om begränsning av rätten att avverka skog å in-tecknad fastighet; samt

från riksdagens kansli, nr 251, angående åtgärder dels till främjande av eldning med ved, särskilt i statens fastigheter, dels ock till beredande av ökad avsättning för inhemskt bränsle.

§ 12.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 178, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande av kostnaderna för framlidna Hennes Maj:t Drottning Victorias begravning;

nr 179, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av väg- och vattenbyggnadskåren jämte en i ämnet väckt motion;

nr 180, i anledning av väckt motion om rätt för tyghantverkaren O. E. Gunnarsson att för placering i löneklass tillgodoräkna sig viss tjänstetid;

nr 190, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om dels nedskrivning av statens utlåningsfonders lånekapital, dels ock täckande av förluster å lånemedelskapital;

nr 191, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till nya byggnader för Stockholms tygstation m. m.;

nr 192, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till lån för anordnande av skyddshem för flickor m. m.;

nr 193, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anvisande av anslag för avbetalning å statsskulden;

nr 194, i anledning av väckt motion angående en centraltunnel under Stockholm;

nr 195, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss ändring i planen för nybyggnaden för Kungl. Maj:ts kansli; och

nr 196, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om vissa anslag under fjärde huvudtiteln; samt

bevillningsutskottets betänkande, nr 33, i anledning av väckt motion om anordnande av allmän fastighetstaxering år 1932 i stället för år 1933.

§ 13.

— Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 6.4 e. m.

In fidem
Per Cronvall.